

วารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ

การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษา
นอกระบบที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย

The study of Thai as a foreign language of non-formal educational institutions
contributes to enhancing the cultural landscape and developing the Thai
community

ธนกร วรพิทักษานนท์^{ก1}

Thanakorn Worapitaksanond^a

^กศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางความมั่นคงของมนุษย์และความเท่าเทียม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^aThe Center of Excellence for Human Security and Equity

Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

การศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีส่วนสำคัญต่อการเผยแพร่อัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยสู่
ชาวโลก ทั้งสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจของสังคมชุมชนไทยผ่านการบริโภควัฒนธรรมของชาวต่างชาติ การ
บูรณาการของการเรียนรู้เชิงภาษาควบคู่ไปกับวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นความท้าทายของการจัด
การศึกษาทั้งในและนอกระบบ บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบาย การเรียนการสอนภาษาไทยใน
ฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนา
ชุมชนไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเชิงเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย
ได้แก่ เจ้าของสถาบันจำนวน 2 คนและครูผู้สอนจำนวน 3 คน ในสถาบันการศึกษาภาษาไทยเป็น
ภาษาต่างประเทศแก่ชาวต่างชาตินอกระบบสามพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ย่านเจริญกรุง ย่านนา และ
ย่านบางนา นำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดการจัดการศึกษาบูรณาการนิยม (Reconstructionism) และแนวคิดภูมิ
ทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) จากการศึกษาพบว่า 1) บริบททิศทางการเรียนการสอนภาษาไทย

¹Corresponding author, E-mail address: jeremy18694@hotmail.com

ในฐานะภาษาต่างประเทศระยะหลังมีการใช้กลยุทธ์ทางภาษาควบคู่กับกลยุทธ์ทางสังคมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกับส่งเสริมชุมชนและวัฒนธรรมไทยร่วมด้วย ทั้งสถาบันการศึกษาในและนอกระบบ โดยพบว่า 2) สถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบจะมีลักษณะและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเชิงบูรณาการ โดยมุ่งเน้นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการปรับเนื้อหาการเรียนและสร้างเสริมประสบการณ์ผ่านในและนอกชั้นเรียน โดยให้สอดคล้องกับความต้องการและประโยชน์ในการใช้ชีวิตในสังคมต่างแดนของผู้เรียนร่วมกับสอดแทรกเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยทั้งเชิงรูปธรรมและนามธรรม ดังนั้น 3) สถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบจึงมีความสามารถในการตอบสนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนต่างชาติ ทั้งเป้าหมายในการเรียนรู้เชิงภาษา การทำงานและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จากผู้เรียนที่ได้ทำให้สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมไทยเป็นธุรกิจ ได้รับการเผยแพร่เป็นกระแสนิยมควบคู่กับการตอบสนองเป้าหมายพันธกิจในการจัดการเรียนรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมไทยของสถาบันได้พร้อมกัน ซึ่งได้ส่งผลเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กับหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมไทยได้ด้วย

คำสำคัญ: ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ; ภูมิทัศน์วัฒนธรรม; การพัฒนาชุมชน

Abstract

The study of Thai as a foreign language has contributed significantly to the dissemination of Thai cultural identity worldwide. It has the potential to boost the economy of Thai communities by promoting consumption of foreign cultures. The integration of language learning along with culture is therefore an important and challenging aspect of both informal and non-formal education. The objectives of this research were to explain the study of Thai as a foreign language contributes to enhancing the cultural landscape and developing the Thai community. This study uses a qualitative research methodology using a combination of documentary research and in-depth interviews with target audiences, including 2 institution owners and 3 teachers in Thai language institutions catering to non-native speakers. It is analyzed using the concept of reconstructionism and the concept of cultural landscape. The study found that: 1) In the context of the direction of teaching Thai as a foreign language, language strategies are used in tandem with social strategies for learning together with promoting Thai communities and cultures. 2) Non-formal Thai language educational institutions have a flexible, integrative approach to learning management and processes. It focuses on the educational aims of the learners. By adapting learning content and enhancing experiences through and outside the classroom in accordance with the needs and benefits of living in foreign societies, together with incorporating Thai cultural content both concrete and abstract. 3) Therefore, non-formal

Thai language educational institutions have the ability to respond the educational aims of foreign learners. Both language learning goals, Work and implementation of economic activities by making Thai cultural goods and services into a business and disseminating them as a trend by foreign learners, along with fulfilling the mission goal of managing Thai language and culture learning of the Institute at the same time. it has both direct and indirect consequences to stimulate the local economy along with enhancing the Thai cultural landscape.

Keywords: Thai as a Foreign Language; Cultural Landscape; Community Development

บทนำ

ภาษา คือ สิ่งสำคัญในการสื่อสารของมนุษย์ในฐานะเครื่องมือของการปฏิสัมพันธ์ทางความหมาย จึงมีบทบาทอย่างมากต่อการสร้างความเข้าใจและเป็นไปเพื่อการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทำให้ประเทศต่าง ๆ มุ่งให้ความสนใจต่อการศึกษารัฐภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องต่อประโยชน์ของการพัฒนาเชิงปัจเจกอย่างหน้าที่การทำงานและการศึกษา และการพัฒนาต่อสังคมและประเทศ (กัญญ์วราพัชญ์ หอมชื่น, วีระกาญจน์ กนกกุล และเมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, 2565) นอกเหนือจากการเป็นเครื่องมือสื่อสารแล้วภาษายังเป็นสิ่งแสดงถึงรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ ทั้งจารีต ประเพณี วิถีชุมชน เชื้อสายบรรพบุรุษของอดีต ปัจจุบันและอนาคต (เสรี พงศ์พิศ, 2565) ตัวภาษามีได้แยกขาดออกจากบริบททางสังคม การเรียนรู้ทางภาษาจึงต้องเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมของภาษาและบริบทของพื้นที่เจ้าของภาษานั้นๆ (กัญญ์วราพัชญ์ บุณณสินวัฒนกุล, 2561) การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจึงเป็นทั้งการพัฒนาทักษะทางภาษาควบคู่กับการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อสารของภาษา (พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ, 2559) โดยจุดมุ่งหมายของการมุ่งเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในปัจจุบันเป็นไปด้วยเหตุแห่งโลกาภิวัตน์ ที่ก่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ทั้งสังคมตะวันตกกับตะวันออก และภายในสังคมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงด้วยตนเอง อาทิ การผนวกรวมของอาเซียน ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับความสนใจและมีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่วัฒนธรรมไปในหลายแห่งทั่วโลก ทำให้ชาวต่างชาติมีความสนใจในการศึกษาภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยอย่างมาก โดยเฉพาะชาวต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทย ทั้งนักท่องเที่ยว นักธุรกิจ นักศึกษา และผู้เข้ามาทำงานในไทย จนถึงกลุ่มที่เป็นผู้ติดตามบุคคลข้างต้นเข้ามาเป็นครอบครัวพำนักรในไทยก็มีความสนใจในการเรียนภาษาไทยด้วยเช่นกัน (อาณัติ วงศ์โกสิตกุล, 2536)

การเรียนรู้และการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศจึงมีความแพร่หลายและได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศตะวันตก ประเทศจีน และประเทศเพื่อนบ้านของไทย ในฐานะทักษะที่ภาคธุรกิจต้องการ (Surui Jiang และนฤมล อินทร์ประสิทธิ์, 2563) จึงมีการเปิดสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศทั้งในไทยและต่างประเทศ ทั้งในสถาบันอุดมศึกษาและสถานสอนภาษาเอกชน อย่างศูนย์ภาษาและโรงเรียนสอนภาษา ซึ่งมีการเติบโตและต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทางธุรกิจ เศรษฐกิจ

และวัฒนธรรม (ศรีวิไล พลมณี, 2545) ทั้งนี้ งานทางวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศจะอยู่ในบริบทเชิงภาษาศาสตร์และการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นหลัก อาทิ การพิจารณาโครงสร้างความต่างทางภาษา ประสิทธิภาพของเครื่องมือการเรียนการสอน เนื้อหาการศึกษา และกลวิธีการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งหลายงานศึกษาได้อภิปรายและนำเสนอว่านอกเหนือจากการเรียนการสอนประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมไทยในห้องเรียนแล้วควรนำไปใช้ได้จริง (นิธิอร พรอำไพสกุล และผกาศรี เย็นบุตร, 2561) ทำให้นักศึกษาระยะหลังเริ่มสนใจและหยิบยกองค์ความรู้และประเด็นทางสังคมหรือวัฒนธรรม มาเป็นหน่วยวิเคราะห์หลักและเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ แต่ก็ยังคงมีจำนวนไม่มาก โดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้กรอบคิดการวิเคราะห์ที่กระจุกตัวอยู่ในเชิงภาษาศาสตร์หรือกลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ รวมทั้ง การศึกษาส่วนใหญ่มุ่งการเรียนการสอนของสถาบันในระบบเป็นหลัก ซึ่งมีข้อจำกัดของแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนรู้สังคมวัฒนธรรมได้จริงอย่างที่กล่าวในข้างต้น รวมถึง การศึกษาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ทางความคิดการสื่อสารของกลุ่มทฤษฎีจิตวิทยาภาษาศาสตร์ เป็นหลัก (กิงกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล, 2561) ดังนั้น การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษา ที่อิสระและมุ่งให้ประสบการณ์จริงต่อผู้เรียนอย่างสถาบันการศึกษานอกระบบ อาจมีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยที่เป็นประโยชน์และมีนัยยะต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้ผ่านการมองด้วยแนวคิดทางสังคมศาสตร์

บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิจัยเชิงเอกสารร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาบูรณาการนิยม และแนวคิดภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่สามารถเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนไทยร่วมด้วย

คำถามในการวิจัย

1. การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและชุมชนไทยของสถาบันการศึกษามีบริบททิศทางเป็นอย่างไร
2. การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบมีลักษณะและกระบวนการที่สอดคล้องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและชุมชนไทยอย่างไร
3. สถาบันการศึกษานอกระบบมีการจัดการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของผู้เรียนที่ส่งผลเนื่องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทยได้อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจบริบททิศทางการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษาที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย
2. เพื่อศึกษาลักษณะและกระบวนการของการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันศึกษานอกระบบที่สอดคล้องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย
3. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันศึกษานอกระบบที่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของผู้เรียนที่ส่งผลเนื่องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย

วรรณกรรมปริทัศน์ และกรอบแนวคิด

ว่าด้วยการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ภาษาไทย เป็นภาษาหนึ่งที่ชาวต่างประเทศจำนวนมากให้ความสนใจและได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายทั้งจากประเทศทางแถบเอเชีย และประเทศตะวันตก ด้วยบทบาทที่โดดเด่นทั้งทางเศรษฐกิจการค้า การทูต การศึกษา และการท่องเที่ยวของไทย และวัฒนธรรมไทยที่แพร่ไปตามคนไทยที่เคลื่อนย้ายไปอยู่หลายแห่งทั่วโลก ส่งผลให้ชาวต่างชาติสนใจภาษาและวัฒนธรรมไทยมากขึ้น (กัญญ์วราพัชญ์ หอมชื่น, วีระกาญจน์ กนกกุล และเมธาพันธ์ โพธิ์โรจน์, 2565) ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศที่มีการเปิดสอน หรือมีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเป็นจำนวนมาก (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2552) และการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในมหาวิทยาลัยชั้นนำในระบบหลายแห่งในประเทศไทย ทั้งของรัฐและเอกชนเป็นหลักสูตรที่ออกแบบเพื่อชาวต่างชาติที่เน้นการศึกษาภาษาเพื่อการสื่อสาร (นิธิต พธอำไพสกุล และผกาศรี เย็นบุตร, 2561) ทั้งนี้เนื่องมาจากการขยายตัว และความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีช่วยให้การศึกษา และการลงทุนทางเศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็วส่งผลให้ ภาษาไทย เป็นภาษาหนึ่งที่มีบทบาท และความสำคัญเพื่อการสื่อสารในด้านการแลกเปลี่ยนความรู้การท่องเที่ยว การดำเนินธุรกิจอันช่วยให้การลงทุนในฐานะประเทศคู่ค้าเป็นไปได้โดยสะดวกและรวดเร็ว (กิงกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล, 2561)

จุดเริ่มต้นของการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ มีมายาวนานเริ่มตั้งแต่การมีสัมพันธไมตรีกับชาวต่างชาติของยุคสุโขทัย (ปรีชา หิรัญประดิษฐ์, 2545) โดย นวลทิพย์ เพิ่มเกษร (2552) ระบุว่า ความเชื่อว่าการเข้ามาของมิชชันนารีชาวอเมริกัน ซึ่งต้องการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ศาสนา จึงได้เกิดการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างชาติขึ้น (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2552) สอดคล้องกับข้อมูลของ วัชรพล วิบูลย์ศรี (2558) ที่ระบุว่า ในช่วงสมัยของกรุงศรีอยุธยาที่มีบาทหลวงเป็นหนึ่งในสมาชิกทางสังคมนั้นมีบันทึกว่า บาทหลวงควรต้องให้ภาษาไทยให้ถูกต้องก่อนจึงจะทำให้ผู้อื่นเชื่อตาม และในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีกลุ่มภรรยาของชาวมิชชันนารีได้ศึกษาภาษาไทยจนสามารถแปลคัมภีร์

ศาสนาคริสต์เป็นภาษาไทยได้ ทำให้คริสต์จักรมีการจัดการศึกษาภาษาไทยแกมิชชันนารีที่เข้ามาสอนศาสนาในไทยด้วย (วัชรพล วิบูลยศรีน, 2558)

ในปัจจุบันการกำหนดทิศทางการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศไทย เป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์และการแข่งขัน อีกทั้ง การลงทุนและการท่องเที่ยวในชาติที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีเติบโตของการติดต่อสื่อสาร การค้าในภาคเศรษฐกิจและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับประเทศต่างๆและมีการเปิดรับนิสิต นักเรียนศึกษาจากต่างประเทศ นักการทูต นักท่องเที่ยว รวมถึงนักธุรกิจจากบริษัทข้ามชาติที่ถูกส่งให้เข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก (กัญญ์วราพัชญ์ หอมชื่น, วีระกาญจน์ กนกกุล และเมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์, 2565) โดย กิ่งกาญจน์ บุณยสินวัฒนกุล (2561) ให้ข้อมูลว่า วัตถุประสงค์ของชาวต่างชาติในไทยที่ต้องการศึกษาภาษาไทยเพื่อ 1.ใช้ในการสื่อสารชีวิตประจำวัน 2.ใช้ในการเรียนรู้ และ 3.ใช้เพื่อการประกอบอาชีพ โดยมีงานศึกษาที่ระบุว่า คู่ค้าสำคัญชาวต่างชาติที่สนใจและมีสัดส่วนการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในแง่ต่างๆเป็นจำนวนมากคือ ชาวจีน ผ่านการสำรวจงานศึกษาด้านการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ (นิธอร พรอำไพสกุล และผกาศรี เียนบุตร, 2561) ด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งธุรกิจและการทูต รวมถึงเป็นทักษะที่ภาคธุรกิจของจีนมีความต้องการสูงสำหรับปัจจุบันและอนาคต ส่งผลให้ชาวจีนนิยมศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาที่สองมากขึ้น (Surui Jiang และณฤมล อินทร์ประสิทธิ์, 2563) โดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 ที่มีนักศึกษาชาวจีนเข้ามาศึกษาในเชิงธุรกิจและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์, 2549 กล่าวถึงใน วิโรจน์ กองแก้ว, 2564) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาชาติของจีนที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรบุคคล ร่วมกับการยอมรับในมาตรฐานของวุฒิการศึกษาของไทยจากกระทรวงศึกษาธิการของประเทศจีน และการมีต้นทุนในการเข้ามาศึกษาเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพในประเทศจีน ยิ่งส่งผลต่อการตัดสินใจมาศึกษาภาษาไทยของชาวจีนมากขึ้น (สุนททิพย์ วัฒนา, ศิริเพ็ญ อังสิทธิ์พูนพร และมยุรี ถาวรพัฒน์, 2563)

นอกเหนือจากชาวจีนแล้ว ชาวต่างชาติในภาพรวมก็มีการเข้ามาทั้งตนเองและครอบครัวและผู้ติดตาม รวมถึงการย้ายถิ่นจากการแต่งงาน และการท่องเที่ยวเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามาศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของชาวต่างชาติ ซึ่งจำเป็นและต้องการเรียนรู้เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน (อาณัติ วงศ์โกสิตกุล, 2536) ทำให้การเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติมีอยู่ทั่วไป อย่างที่ ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ (2551) กล่าวถึงการเรียนภาษาไทยของชาวต่างชาติว่า “ชาวต่างประเทศที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ย่อมจะต้องมีโอกาสสัมผัสภาษาและวัฒนธรรมไทยจึงอาจทำให้ผู้คนเหล่านี้สนใจที่จะเรียนภาษาไทย ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น ต้องการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลทั่วไป ต้องการใช้ภาษาไทยในการสื่อสารในชีวิตประจำวันต้องการสื่อสารภาษาไทยในการดำเนินธุรกิจกับคนไทย สนใจวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของคนไทยสนใจภูมิอากาศและภูมิประเทศ และสนใจในศิลปวัฒนธรรมของชนชาติไทย” (ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2551) ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่าการเรียนการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติในประเทศไทยได้รับความนิยมมากขึ้นต่อเนื่อง (รัชดา ลาภใหญ่, 2559) และทำให้บทบาทฐานะของภาษาไทยเปลี่ยนแปลงจาก

อดีต กลายเป็นทั้งภาษาประจำชาติ ภาษาราชการ และเป็นภาษาสำคัญของภูมิภาคด้วย (สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์, 2545)

การจัดหลักสูตรการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศสามารถแบ่งได้ด้วยกัน 5 รูปแบบตามที่ นวลทิพย์ เพิ่มเกสร (2552) เสนอดังนี้

1.หลักสูตรระดับปริญญาบัตร เป็นหลักสูตรการศึกษาในระบบอุดมศึกษาที่มีการเลือกเรียนภาษาไทยเป็นวิชาเอกหรือโท มีทั้งหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาไทยและสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

2.หลักสูตรเฉพาะด้าน เป็นหลักสูตรที่ภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรใหญ่ เช่น บรรจ้อยู่ในหลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา หลักสูตรเอเชียศึกษา หรือหลักสูตรไทยศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

3.หลักสูตรระยะสั้น เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการแบ่งระดับ ภาษาไทยเป็น ระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง เช่น หลักสูตรที่เปิดในสถาบันอุดมศึกษาของไทย

4.หลักสูตรพิเศษ เป็นหลักสูตรที่ผู้สอนจัดตามวัตถุประสงค์ของผู้เรียน เช่น หลักสูตรของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนภาษาไทย เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาต่างชาติก่อนเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งระดับตรีและโท

5.หลักสูตรเร่งรัด เป็นหลักสูตรระยะเวลานั้นๆที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนที่มีเวลาจำกัด ซึ่งผู้เรียนต้องการเรียนรู้แบบเร่งด่วน เช่น หลักสูตรโครงการบริการสังคมภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดสอนแก่นักศึกษาต่างชาติที่ต้องทำวิจัยกับสถาบันอื่น

การศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศภายใต้หลักสูตรเหล่านี้ ได้ให้ความสำคัญหลักไปที่ความรู้ความสามารถของผู้สอนเป็นอย่างมาก ด้วยเป็นบุคคลที่จะสามารถทำให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายได้ (นพเก้า ณ พัทลุง, 2564) ซึ่งผู้เขียนมองว่าข้อจำกัดนี้ เป็นข้อจำกัดจากการรูปแบบของจัดการเรียนการสอนในระบบ ซึ่งถ้าเป็นการศึกษารูปแบบนอกระบบอาจจะมีอิสระในการออกแบบการจัดการศึกษามากกว่า ทั้งนี้ นอกเหนือจากการศึกษาของสถาบันการศึกษาในระบบแล้ว ในปัจจุบันมีหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนอกระบบอย่าง ศูนย์สอนภาษา โรงเรียนสอนภาษาในเชิงธุรกิจ ที่มีแนวโน้มเติบโตเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาและนำเสนอภายใต้สถาบันการศึกษาในระบบทั้งของรัฐและเอกชนเป็นหลัก ส่วนงานที่นำเสนอการเรียนการสอนภาษาไทยของสถาบันศึกษานอกระบบยังพบบได้น้อย

ทั้งนี้ จากการสำรวจเอกสารงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศผู้เขียนสามารถสรุปภาพรวมโดยสังเขปได้ โดยพบว่า ทิศทางของงานศึกษาในประเด็นนี้จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาการเรียนการสอนเชิงกลยุทธ์การเรียนรู้และกลวิธีการสอน ซึ่งจะมุ่งเน้นที่ผู้เรียนและผู้สอน และพิจารณาในประเด็นประสิทธิภาพของการนำภาษาไทยไปใช้สื่อสาร โดยสามารถแบ่งได้สองส่วน ได้แก่ กลยุทธ์ทางตรง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ เช่น ประเด็นทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ การ

สื่อสาร โครงสร้างคำกริยาและการสะกดคำ ขณะที่การบูรณาการการเรียนรู้จะอยู่ในส่วนของ กลยุทธ์ทางอ้อม บางงานศึกษาใช้คำว่ากลยุทธ์ทางสังคม โดยที่มีผู้สอน อาจารย์ และผู้ออกแบบหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญในการออกแบบหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน นอกเหนือจากนี้ อัตราของผู้เรียนที่ถูกศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของชาวจีนที่ศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศและอยู่ในสถาบันการศึกษาในระบบเป็นหลัก ซึ่งแสดงถึงลักษณะของผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา ด้วยเป็นการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่อยู่ในระบบเป็นหลัก แต่ทิศทางการศึกษาในระยะหลังได้มุ่งไปยังผู้เรียนมากขึ้น โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้นผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Experience – Base Approach) ผ่านการปฏิบัติและสภาพบริบทจริงในสังคมเน้นการนำไปใช้สื่อสารในชีวิตจริงได้ เสริมสร้างทั้งทักษะภาษาควบคู่กับทักษะสังคมทำให้ผู้เรียนเกิดการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันผ่านการตกตะกอนและความคิดรวบยอดของตนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้มีส่วนกำหนดบทบาทและช่วยออกแบบการเรียนรู้โดยมีจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญที่สุด อย่างที่ กิ่งกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล (2561) ระบุว่า “การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ จึงแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิมที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ และผู้สอนเป็นผู้กำหนดถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน” มาสู่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก ในส่วนนี้ทำให้เห็นว่าทิศทางการศึกษาระยะหลังเคลื่อนเข้าสู่การให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาอย่างเห็นชัด

การบูรณาการส่งเสริมเชิงวัฒนธรรมและชุมชนไทยร่วมกับการเรียนรู้ทางภาษาเป็นหนึ่งในกลวิธีการจัดการเรียนรู้แบบกลยุทธ์สังคมหรือทางอ้อมที่เน้นประสบการณ์ตามข้างต้น โดยพบว่างานศึกษาในระยะหลังได้นำมาออกแบบเป็นการเรียนรู้เชิงรุกโดยหยิบยกองค์ความรู้ในอัตลักษณ์วัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนไทยที่มีความน่าสนใจมาสังเคราะห์เป็นเนื้อหาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนนักศึกษาในระบบ ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากประสบการณ์จริงของผู้เรียนควบคู่กับการอนุรักษ์ขนบสืบทอดความเป็นไทย ซึ่งงานวิจัยนี้จะได้นำเสนอการสำรวจบริบททิศทางของวรรณกรรมในประเด็นควบคู่นี้ต่อไป

กรอบแนวคิดหลัก

ในบทความนี้ผู้เขียนหยิบยกแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม 2 แนวคิดที่อยู่ภายใต้ปรัชญาหลังนวยุค (Postmodern Philosophy) ซึ่งเป็นปรัชญากระบวนทัศน์ที่ทลายขอบเขตวิทยาศาสตร์และมุ่งมิติของความหลากหลาย สันติภาพ และการอยู่ร่วมกับของมนุษย์ ภายใต้การยอมรับในอัตลักษณ์ความแตกต่างหลากหลายของทุกกลุ่มสังคม ตามกรอบทัศน์แบบพหุนิยมและพหุวัฒนธรรมนิยม รวมทั้งสามารถนำกรอบทัศน์นี้ไปใช้แก้ปัญหาสังคมหรือกลุ่มคนที่ถูกกดทับอยู่ภายใต้โครงสร้างเก่า จึงเป็นกระบวนทัศน์ที่ผลิตสร้างวิธีการใหม่ๆ ให้กลุ่มสังคมได้มีวิถีเป็นของตนเอง ทั้งยอมรับความหลากหลายและขับเคลื่อนสังคมไปพร้อมกัน (นาวิน พิษณุวิชญ์กุล, 2560) ผ่านแนวคิดที่อยู่ภายใต้ปรัชญาหลังนวยุค ซึ่งผู้เขียนหยิบยกขึ้นมา 2 แนวคิด ประกอบด้วย แนวคิดการจัดการศึกษามุ่งบูรณาการนิยม และ แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม

แนวคิดการจัดการศึกษาบูรณาการนิยม (Reconstructionism)

ภายใต้ปรัชญาหลังนวยุคได้ส่งผลให้กระบวนการจัดการศึกษาปรับเปลี่ยนจากเดิมซึ่งผู้สอนเป็นศูนย์กลาง กลับมาให้ความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีเสรีภาพในการศึกษา ผ่านการบูรณาการทางความคิดและคุณธรรม สอดคล้องกับความหลากหลายของปัจเจก ไปพร้อมกับการนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ ได้ (กิริติ บุญเจือ, 2545) โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะและมีบทบาทในการบูรณาการศาสตร์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้เต็มที่ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2544) นำไปสู่กระบวนการจัดการศึกษาบูรณาการนิยม หรือในบางงานศึกษาใช้คำว่า ปรัชญาการศึกษาแนวปฏิรูปนิยม เป็นแนวคิดการจัดการศึกษาที่ได้อิทธิพลมาจากพลังของการพัฒนาที่เห็นความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม (วราพร ศรีสุพรรณ, 2553) การศึกษาจึงเน้นทั้งการเรียนการสอน ไปพร้อมกับการให้ผู้เรียนตระหนักถึงความเป็นไป สถานการณ์ หรือปัญหาสังคมร่วมด้วยในฐานะส่วนหนึ่งของสมาชิก การศึกษาจึงมุ่งตอบสนองทั้งความต้องการของผู้เรียนไปพร้อมกับการส่งเสริมสังคมให้ดีขึ้นทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครูผู้สอนแม้ไม่ใช่ศูนย์กลางของการจัดการศึกษา แต่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบการศึกษาเชิงบูรณาการที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของการเรียนการสอน

แนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape)

นอกเหนือจากการจัดการศึกษาแล้ว ปรัชญาหลังนวยุคยังได้ส่งผลต่อกรอบทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมเช่นกัน ซึ่งจะเน้นไปที่พลังอำนาจของกลุ่มทางสังคมต่างๆ นำไปสู่การให้คุณค่าของวัฒนธรรมจากกระแสการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีองค์การสหประชาชาติเป็นผู้สนับสนุน ภายใต้ความสัมพันธ์ของสถาบันทางสังคม ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นผู้กระทำและเป็นเครื่องมือการปรับตัว ดังนั้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงพอสังเขปได้ว่า เป็นการศึกษารูปร่างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัฒนธรรมในพื้นที่ทางกายภาพของชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจทั้งสภาพแวดล้อม สังคม ประวัติศาสตร์ในบริบทความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของผู้คนท้องถิ่น ทำให้งานที่นำแนวคิดนี้ไปศึกษาจึงมุ่งเน้นเชิงกายภาพของพื้นที่ทั้งการศึกษา การอนุรักษ์ และการท่องเที่ยว ที่เป็นผลจากภูมิทัศน์วัฒนธรรม (อนุวัฒน์ การถัก แลทองยศ วีระทวีมาศ, 2558) ดังนั้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือการให้คุณค่าในค่านิยมและความเข้าใจทั้งรูปธรรมและนามธรรม และนำวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือพัฒนาพื้นที่ อาทิ ในเชิงกายภาพของพื้นที่หรือชุมชนที่มีอัตลักษณ์ในตนเองมีคุณค่าเอกลักษณ์ ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการอย่างการพัฒนาเพื่อการธำรงรักษาและนำไปสู่ความยั่งยืนได้ (สรวิศ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล, 2557)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ร่วมกับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (In-depth interview)

1.แหล่งข้อมูลในการวิจัย

ข้อมูลปฐมภูมิเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ในกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องด้วยการคัดเลือกเป้าหมายแบบเจาะจง ประกอบด้วย เจ้าของสถาบันจำนวน 2 คน และครูผู้สอนจำนวน 3 คน จากสถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในรูปแบบสถาบันการศึกษานอกระบบ บริเวณพื้นที่เจริญกรุง นานา และบางนา ในกรุงเทพมหานคร

ข้อมูลทุติยภูมิเก็บรวบรวมจากวารสารวิชาการ หนังสือ เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ และเอกสารเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมและแนวคิดการจัดการศึกษานูรณการนิยม

2.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมีเกณฑ์คัดเลือกเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยเน้นข้อมูลในการจัดการศึกษาในมิติเชิงสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก

ในส่วนข้อมูลปฐมภูมิผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (In-depth interview) ในกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย เจ้าของสถาบันจำนวน 2 คน และครูผู้สอนจำนวน 3 คน ในสถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศแก่ชาวต่างชาติในรูปแบบสถาบันการศึกษานอกระบบ บริเวณพื้นที่เจริญกรุง นานา และบางนา ในกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลใน 4 เรื่อง ได้แก่ 1.พันธกิจการจัดการศึกษาของสถาบัน 2.การจัดหลักสูตรหรือแบ่งระดับการเรียนการสอน 3.การสอบวัดระดับภาษาไทยของสถาบัน และ 4.การบูรณาการการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรม

โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเจ้าของสถาบันในเรื่อง การสอบวัดระดับภาษาไทยของสถาบัน และพันธกิจการจัดการศึกษา และเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในเรื่อง การจัดหลักสูตรหรือแบ่งระดับการเรียนการสอน และการบูรณาการการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรม

3.การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่มีส่วนต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ร่วมกับข้อมูลจากการเก็บสัมภาษณ์ในกลุ่มเป้าหมายจากสถาบันการศึกษานอกระบบที่สอนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ ด้วยแนวคิดการจัดการศึกษานูรณการนิยม และแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป (Induction of Analysis)

ผลการศึกษา

1.บริบททิศทางการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษาที่มีส่วนหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย

การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศปัจจุบันนั้น ต้องคำนึงถึงการออกแบบการจัดการศึกษาที่ได้เรียนรู้ทั้งหลักภาษาไทยควบคู่ไปกับความต้องการของผู้เรียน (เฉลิมเกียรติ สุขเอียด, 2562) โดยวิธีการเรียนภาษาตามทฤษฎีทางภาษามีด้วยกัน 2 วิธีตามที่ อัจฉรา วงศ์โสธร (2537) เสนอคือ การเรียนรู้ภาษาอย่างเป็นทางการ หมายถึง วิธีการเรียนรู้ภาษาที่มีการเตรียมข้อมูลให้ผู้เรียนอย่างเป็นขั้นตอน ผู้เรียนจะได้รับการสอนผ่านบทเรียน โดยผู้สอนอธิบายกฎทางไวยากรณ์ รวมทั้งคำศัพท์ให้ มีการทำแบบฝึกหัดฝึกฝนและมีการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนตามความสามารถ และ การเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติ หมายถึง วิธีการเรียนรู้ภาษาที่ผู้เรียนซึมซับภาษาได้เองโดยไม่ต้องให้การสอนอย่างเป็นทางการ แต่อาศัยการจัดระบบและเรียบเรียงข้อมูลต่างๆจากสภาพแวดล้อมให้เพียงพอต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และความรู้ความสามารถเหล่านี้จะถูกบรรจุไว้ในความจำระยะยาว เพื่อนำออกมาใช้ต่อไป (อัจฉรา วงศ์โสธร, 2537) ซึ่งวิธีที่จะได้ประสิทธิภาพคือ วิธีที่ไม่เป็นทางการ แต่ไม่เหมาะสำหรับการศึกษาภาษาที่สองหรือศึกษาภาษาในฐานะภาษาต่างประเทศที่ควรศึกษาแบบเป็นทางการ เนื่องจากมีประสิทธิผลเรื่องของเวลาแรงจูงใจและการใช้งานอย่างมีจุดประสงค์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในการเรียนภาษาต่างประเทศ ที่หมายถึงภาษาอื่นที่ผู้เรียนต้องการศึกษาเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้นั้น ทั้งนี้อาจเพื่อจุดมุ่งหมายในการแสวงหาความรู้ เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อเหตุผลทางการเมือง หรือการค้า ฯลฯ เช่น คนไทยเรียนภาษาอังกฤษ ญี่ปุ่น หรือจีน เป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งอาจเริ่มเรียนได้ตั้งแต่ผู้เรียนยังอยู่ในวัยเรียน หรือมาเริ่มเรียนเมื่อเป็นผู้ใหญ่เพราะมีความประสงค์ใคร่รู้ภาษานั้นๆก็ได้ (อรุณี วิริยะจิตรา, 2532)

การศึกษภาษาไทยจึงได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยการสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติจะแตกต่างจากการสอนภาษาไทยให้แก่คนไทย ซึ่งต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่เหมาะสม โดยบูรณาการกลวิธีการสอนและสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนชาวต่างชาติบรรลุผลสำเร็จ (รุ่งฤดี แผลงสร, 2560) ทั้งนี้ จากการสำรวจเอกสารพบว่า การจัดการศึกษาภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติในระบบจะมีข้อจำกัดในเกณฑ์อายุของช่วงวัย จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยด้านการศึกษาที่ศึกษาเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาในระบบ จะเป็นชาวต่างชาติในช่วงอายุเดียวกันที่ใช้หลักสูตรเดียวกัน อีกทั้ง แบบเรียนหรือเกณฑ์การศึกษาภาษาไทยของชาวต่างชาตินั้นยังมีได้มีมาตรฐานเดียวกัน อย่างการเรียนการสอนภาษาไทยของโรงเรียนนานาชาติในเชียงใหม่ ที่มีสภาพปัญหาจากหลักสูตรที่ไม่ชัดเจน ครูมีจำนวนน้อย แต่ในทางตรงข้ามกลับพบว่า ด้วยการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นศูนย์กลางและครูมีการเลือกเนื้อหาการสอนอย่างอิสระ ทำให้ครูสามารถนำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีปฏิบัติไทย มาประกอบการสอนได้เต็มที่ (นิรนาถ กล้าคั่ง, 2540 กล่าวถึงใน นิธิอร พรอำไพสกุล และผกาศรี เย็นบุตร, 2561) หรืออย่างงานวิจัยเรื่อง บริบทการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ของ วรพงศ์ ไชย

ฤกษ์ (2551) ที่ได้ทำการวิจัยเพื่อแสดงรูปแบบของหลักสูตรการศึกษาภาษาไทยของชาวต่างประเทศในระดับอุดมศึกษา ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในเรื่องการพัฒนางานวิจัยในอนาคต ว่าควรสำรวจความแตกต่างทางอายุ ภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียนและสำรวจลักษณะการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อช่วยพัฒนาหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (วรพงษ์ ไชยฤกษ์, 2551)

นอกจากนี้ งานศึกษายังพบความแตกต่างของลักษณะการเรียนรู้โดยแบ่งแบบกว้างเป็น ชาวตะวันออกและชาวตะวันตก โดยนำเสนอว่าลักษณะการเรียนรู้ภาษาของชาวตะวันตกมีลักษณะการเรียนรู้ที่ชอบเปิดตัวและชอบเข้าสังคมมากที่สุด ส่วนชาวตะวันออกจะเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่เก็บตัว เินอายและชอบทำงานตามลำพังศึกษาเรียนรู้คนเดียว รวมถึง การแนะนำให้จัดหลักสูตรให้ตรงตามจุดมุ่งหมายความต้องการของผู้ศึกษาเช่น ความสนใจในสังคม เศรษฐกิจ วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ พุทธศาสนา และวัฒนธรรม เนื่องจากพบว่านักศึกษาพอใจกับการศึกษานอห้องเรียนมากกว่า โดยร้อยละ 60 เห็นว่าฟังคนไทยพูดในสถานการณ์จริงยากมาก รวมถึงคำศัพท์ยากที่ไม่สามารถอ่านหรือแปลได้ (วรพงษ์ ไชยฤกษ์, 2551) ทั้งนี้ ด้วยการจัดการศึกษาในระบบอาจยังมีได้เป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างที่ นวลทิพย์ เพิ่มเกสร (2551) ซึ่งศึกษาทวิวิธีบางประการในการสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างประเทศวิเคราะห์จากแบบเรียนภาษาไทยพื้นฐาน 8 เล่ม โดยได้แสดงความแตกต่างของแบบเรียนแต่ละเล่ม และได้ให้ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคตที่ใกล้เคียงกับงานศึกษาของ วรพงษ์ ไชยฤกษ์ ในช่วงต้น โดยได้เสนอว่า การใช้ทวิวิธีการสอนของผู้สอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ นักเรียนเข้าใจในภาษาไทยมากยิ่งขึ้นและสามารถนำไปใช้งานได้จริง จึงให้ควรวิจัยคุณลักษณะ ความต้องการ และความคาดหวังโดยเก็บข้อมูลจากผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (นวลทิพย์ เพิ่มเกสร, 2551) ทั้งนี้ สภาพการจัดการเรียนการสอนยังมีบางส่วนประสบปัญหาทั้งจากผู้เรียนและผู้สอน โดยเฉพาะความหลากหลายและเป้าประสงค์ของการศึกษาของผู้เรียนที่แตกต่างกัน และ ประสิทธิภาพสอนและการจัดการศึกษาภายใต้สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน (สิระ สมนาม และคณะ, 2552)

ทิศทางของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในปัจจุบัน อย่างในสถาบันอุดมศึกษาจึงมีการจัดหลักสูตรสำหรับชาวต่างประเทศ ให้เข้าใจภาษาไทยควบคู่กับสังคมวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมด้วย เน้นการนำไปใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและเพื่ออาชีพการงาน (Surui Jiang และณฤมล อินทร์ประสิทธิ์, 2563) ด้วยปัจจัยภายนอกอย่างการผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย และปัจจัยภายในอย่างความต้องการเรียนรู้ภาษาไทยของชาวต่างชาติ ที่สนใจและเพื่อเข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมไทยมากขึ้น (ศิริวิไล พลมณี, 2545) โดยให้ชาวต่างชาติเรียนรู้ทางภาษาไปพร้อมกับเรียนรู้วัฒนธรรมไทย ซึ่งทำให้เกิดผลดีต่อการเข้าใจบริบทสถานการณ์ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้และการสื่อสารทางภาษา รวมทั้งเกิดทัศนคติที่ดีต่อเจ้าของภาษาผ่านวัฒนธรรมได้ด้วย (นวลทิพย์ เพิ่มเกสร, 2552) โดยมีงานศึกษาที่ให้ข้อมูลว่า ผู้เรียนภาษาไทยระดับกลางและสูงนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายการเรียนรู้แน่นอนแล้ว ยังมีความสนใจเฉพาะด้านร่วมด้วย อย่างวิถีชีวิต ศาสนา สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ผู้สอนต้องมีความรู้ความสนใจ ทำข้อมูลให้ทันสมัยเสมอและควรออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของผู้ศึกษา (สมพงษ์ วิทยศักดิ์

พันธุ์, 2548) ซึ่งมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ได้ศึกษาการเรียนรู้แบบควบคู่นี้ โดยมีการนำไปบูรณาการกับวัฒนธรรมไทยหลายลักษณะซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

ทิศทางในปัจจุบันจึงมุ่งสอดแทรกประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมตามมโนทัศน์ของภาษาไทยควบคู่ไปด้วย อย่างบริบทการสอนภาษาไทยในชีวิตประจำวันของคนไทย การใช้สื่อการสอนอธิบายโครงสร้างทางภาษาร่วมกับบรรยายลำดับเหตุการณ์ผ่านตัวอย่างของสถานการณ์นั้นๆ (เฉลิมเกียรติ สุขเอียด, 2562) ร่วมกับเนื้อหาวิถีไทย เช่น เทศกาล ประเพณี ชนบทไทย ร่วมด้วยค่านิยมความเชื่อ ทักษะคิด จนถึงระบบเศรษฐกิจการเมืองและปัญหาของสังคมไทยด้านต่างๆ (นวลทิพย์ เพิ่มเกษร, 2552) อย่างการใช้และพัฒนาการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งสอดแทรกไปในบทเรียน อาทิ วันสำคัญทางพุทธศาสนา การทำบุญ การสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยจากสำนวนไทย ขำขันกับวิถีชีวิตไทย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการเสริมสร้างประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทย เป็นต้น โดยพบว่าชุดการเรียนการสอนอย่างเรื่องวิถีชีวิตชาวไทยช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมไทยมากขึ้น (นิธิต พรอำไพสกุล และผกาศรีเย็นบุตร, 2561) บริบททางวัฒนธรรมสังคมไทยจึงสามารถสะท้อนการเรียนรู้ภาษาไทยของชาวต่างชาติได้ผ่านการเข้าถึงวิถีคิดและประเพณีวัฒนธรรมไทย (สายวรุณ น้อยนิมิต, 2550 กล่าวถึงใน วิโรจน์ กองแก้ว, 2564) และบริบทของชุมชนไทยซึ่งในการศึกษานอกระบบที่มีความอิสระในการจัดการศึกษาอาจสามารถทำการเชื่อมต่อระหว่างประชากร สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชนไทย (พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ, 2559) โดยมีเป้าหมายสูงสุดอย่างเพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิต การศึกษา และการประกอบอาชีพ ของชาวต่างชาติผู้ศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศได้ด้วย (ปรียา หิรัญประดิษฐ์, 2545)

ในงานศึกษาเชิงภาษาศาสตร์สังคม มีการอธิบายถึงการจัดการศึกษาภาษาไทยแก่ชาวต่างชาติในฐานะการเรียนภาษาที่สอง โดยนำเสนอถึงแนวการสอนที่เน้นประสบการณ์ ที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการศึกษาและลงมือปฏิบัติจริง ผ่านการเรียนรู้บริบททางสังคมให้ชาวต่างชาติเกิดประสบการณ์ ตามเป้าประสงค์ของผู้เรียนต่อการศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง (ทิสนา แคมมณี, 2557) โดยการจัดการเรียนการสอนลักษณะเน้นประสบการณ์นี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดเนื้อหาเรียนรู้ ไปสู่การที่ผู้สอนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ โดยยึดตามความต้องการและความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ (กิงกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล, 2561) ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนข้างต้นจะเห็นว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มีการใช้บริบทวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนสำคัญของการเรียนการสอนแก่ชาวต่างชาติ จึงมีงานศึกษาที่นำเสนอว่า การเรียนภาษาต่างประเทศที่ได้ผลจะต้องประกอบด้วย สังคม จิตวิทยา ภาษา และวัฒนธรรม ด้วยภาษาไม่ได้แยกตัวออกจากวัฒนธรรมแต่สืบทอดเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตร (วัชรพล วิบูลยศริน, 2558) ความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมจะส่งผลต่อการสื่อสาร หรือที่เรียกว่า ขอบกพร่องเชิงวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Lewis, 1999 กล่าวถึงใน กฤติกา ชูผล, 2564) ความบกพร่องนี้นำไปสู่การตีความภาษาเจตนาและสื่อสารผิดพลาด จึงควรนำวัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนร่วมด้วย

รวมทั้งควรศึกษาด้วยแนวคิดทฤษฎีอื่นนอกเหนือจากวิทยาศาสตร์ (กฤติกา ชูผล, 2564) ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นลักษณะของการบูรณาการ จึงเชื่อมโยงกับแนวคิดทางสังคมศาสตร์ อย่างแนวคิดบูรณาการนิยม ที่เกิดจากการปรับมโนทัศน์การจัดการศึกษาของผู้สอนหรือสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกระบบ โดยมีงานศึกษาวิจัยที่มีการบูรณาการวัฒนธรรมร่วมกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะต่างประเทศ ผู้เขียนสามารถสังเขปและนำเสนอได้ดังนี้

งานศึกษาชิ้นแรกว่าด้วยเรื่อง ชุดการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทย เรื่องนำเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์ สำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติ โดย ประสิทธิ์ชัย สำเภาทอง (2556) ที่ได้ศึกษาและสร้างชุดการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยสำหรับชาวต่างชาติ ผ่านการนำเสนอข้อมูลของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเกาะรัตนโกสินทร์ อย่างพระบรมหาราชวัง พระอารามหลวง ศาสนสถานและอนุสรณ์สถาน รวมถึงแหล่งการค้าพาณิชย์ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้นอกสถานที่หรือการทัศนศึกษาให้รับรู้ประสบการณ์จริงในพื้นที่ที่อยู่ในชุดการสอน ซึ่งพบว่าการเรียนการสอนได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ สอดคล้องกับความสนใจและสามารถส่งเสริมความสนใจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวต่างชาติได้ด้วย ทั้งนี้ งานเสนอแนะว่าควรคัดสรรเฉพาะวัฒนธรรมไทยที่ควรรู้ควรจำ เป็นประโยชน์ และขยายไปยังพื้นที่ต่างๆ (ประสิทธิ์ชัย สำเภาทอง, 2556)

ลำดับถัดมา มีงานศึกษาที่ต่อเนื่องกันจากข้างต้น โดยใช้กรอบคิดและศึกษาเฉพาะลงไปเจาะจงของชนชาติของชาวต่างชาติ คือเรื่อง “ภูมิลักษณ์กรุงเทพฯ” กับการเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ สำหรับผู้เรียนชาวจีน โดย Dan Peng และนิธอร พรอำไพสกุล (2565) ที่ได้ศึกษาการนำสถานที่สำคัญของกรุงเทพฯ มาเป็นสื่อในการเรียนรู้ภาษาไทยของชาวต่างชาติ โดยนำภูมิลักษณ์กรุงเทพฯ ทั้งหมด 7 แห่ง ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของความเป็นกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระบรมหาราชวัง วัดอรุณราชวราราม เสาชิงช้า อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ภูเขาทอง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และตึกคิงพาวเวอร์มหานคร ซึ่งพบว่าสามารถส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในภาษาไทย ร่วมกับการเรียนรู้ที่ปรากฏใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ และด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนวิถีชีวิตและประเพณีความเชื่อไทยร่วมด้วย ซึ่งผู้เรียนชาวจีนมีความสนใจและสามารถส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ สังคมและวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี (Dan Peng และนิธอร พรอำไพสกุล, 2565)

สืบเนื่องจากการศึกษาภาษาไทยที่มุ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวจีน มีงานศึกษาอีกหนึ่งชิ้นคือเรื่อง การจัดการกิจกรรมแบบบูรณาการการทำงานกับการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักศึกษาจีนที่มีทักษะการสื่อสารภาษาไทย และพฤติกรรมการเรียนรู้แตกต่างกัน โดย สมประสงค์ แสงอินทร์ และกรชนก นันทกนก (2565) ที่ทำวิจัยเชิงปฏิบัติด้วยกิจกรรมแบบบูรณาการกับการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาจีน ซึ่งอยู่ในหลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่นำเสนอว่าการบูรณาการมีประสิทธิภาพที่ดีจากการทำกิจกรรมปฏิบัติงานภาคสนาม และช่วยพัฒนาให้เกิดเป็นนวัตกรรมการจัดกิจกรรมบูรณาการกับการเรียนรู้ภาษาไทยแบบพึ่งพาสำหรับชาวจีน (สมประสงค์ แสงอินทร์ และกรชนก นันทกนก, 2565) โดยมีส่วนหนึ่งของงานศึกษานี้ในส่วนการดำเนินการวิจัยที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าสนใจ คือการออกแบบระบุโจทย์กิจกรรมของ

การบูรณาการการเรียนรู้ภาษาไทย กล่าวคือ มีการออกแบบเชิงพื้นที่ก่อนนำชาวต่างชาติไป ซึ่งพิจารณาจากการนำเสนอของนักศึกษาไทยที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกับสถานศึกษาโดยเป็นพื้นที่ที่มีความต้องการแก้ไขปัญหาบางอย่างร่วมด้วย งานศึกษานี้จึงเลือกพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้ตำบลนางแอ โขงสอมผญา โขงหมอมืองล้านนา ที่เป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งมีความต้องการประชาสัมพันธ์พื้นที่ต่อนักท่องเที่ยวภายนอกให้มากขึ้น สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนชาวต่างชาติ และการบูรณาการของรายวิชาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

นอกจากนี้ มีงานศึกษาที่เชื่อมต่อและช่วยฉายภาพการบูรณาการที่ชัดเจนขึ้น คืองานที่ว่าด้วยเรื่องมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “ขึ้นดินจกแม่แจ่ม” กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดย กฤษณา สมบัติ และสุภัค มหาวรรกร (2565) ที่ได้ศึกษาการออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศโดยใช้องค์ความรู้จากมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมของขึ้นดินจกแม่แจ่ม ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้และศึกษาในกลุ่มผู้เรียนชาวจีน ซึ่งนำเสนอว่า การใช้ขึ้นดินจกแม่แจ่มสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ได้ 10 ด้าน อย่างด้านภาษา ประวัติศาสตร์ ความเชื่อประเพณี และสถานที่ เป็นต้น ซึ่งได้เชื่อมโยงการเรียนรู้ในชั้นเรียนกับนอกห้องเรียนด้วยการเรียนรู้เชิงลึกจากประสบการณ์จริงด้วยการประยุกต์การเรียนรู้ ทำให้การศึกษารายวิชาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศสามารถมีส่วนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมด้วย (กฤษณา สมบัติ และสุภัค มหาวรรกร, 2565)

เห็นได้ว่างานศึกษาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศระยะหลัง มีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยนำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนสำคัญควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภาษา ซึ่งมีทิศทางของประสิทธิภาพ ผลตอบรับ และความสนใจของผู้ศึกษาชาวต่างชาติในทางบวก และเห็นได้ว่าการออกแบบการจัดการศึกษาภาษาไทยแก่ชาวต่างชาติในลักษณะที่หนุนเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมทั้งกระแสหลักและท้องถิ่นได้ พร้อมไปกับการสำรวจและเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาที่ชุมชนหรือพื้นที่นั้นต้องการไปพร้อมๆ กับการศึกษาเรียนรู้ได้ด้วย ทั้งนี้ งานศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่ในขอบเขตของรูปแบบการศึกษาในระบบเป็นหลัก ผู้เขียนจึงจะนำข้อมูลจากสถาบันนอกระบบที่มีการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศแก่ชาวต่างชาติมาร่วมนำเสนอเพื่อฉายภาพให้ชัดเจนขึ้น

2. ลักษณะและกระบวนการของการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบที่สอดคล้องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย

พื้นที่ในกรุงเทพมหานครมีสถาบันการศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศหลายแห่ง โดยนอกเหนือจากการศึกษาในระบบแล้ว ยังมีสถาบันการศึกษานอกระบบหลายแห่งที่มีการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศแก่ชาวต่างชาติ หลากหลายสัญชาติและหลากหลายกลุ่มสถานะและช่วงวัย ทั้งนี้ ผู้เขียนได้เก็บข้อมูลในประเด็นการจัดการศึกษาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จากการสัมภาษณ์ในเจ้าของสถาบันจำนวน 2 คน และครูผู้สอนจำนวน 3 คน ในสถาบันสอนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศนอกระบบ ในสามพื้นที่ได้แก่ สถาบันย่านเจริญกรุง สถาบันย่านนา

และสถาบันย่านบางนา ซึ่งผู้เขียนจะมุ่งนำเสนอข้อมูลโดยสังเขปให้สอดคล้องกับการฉายภาพ การมีส่วนร่วม เสริมวัฒนธรรมและชุมชนไทยของสถาบันการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของบทความนี้

จากการสังเคราะห์ของผู้เขียนพบว่า สถาบันการศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศนอกระบบทั้งสามพื้นที่ มีจุดเริ่มต้นของการตั้งสถาบันเพื่อวัตถุประสงค์ในการสอนภาษาไทยให้กับชาวต่างชาติ โดยผู้เข้ามาศึกษาส่วนใหญ่ในระยะเริ่มแรกจะคละเคล้าปนกันหลายเชื้อชาติ ส่วนใหญ่เป็นชาวเอเชีย ทั้ง ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลี จีน เป็นต้น และมีชาวตะวันตกบ้างไม่มาก ต่อมาในระยะ 5-6 ปีที่ผ่านมา สัดส่วนของผู้เข้าศึกษาได้เปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่กลายเป็นชาวจีนที่เข้ามาศึกษา ซึ่งข้อมูลนี้จะสอดคล้องกับข้อมูลจากการสำรวจเอกสาร และงานศึกษาวิจัยในข้างต้น การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้บางสถาบันนอกระบบบางแห่งมุ่งจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวจีนโดยเฉพาะ แต่ยังคงรับผู้เรียนชาวต่างชาติอื่นๆอยู่ด้วย

ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้เขียนพบว่า สถาบันทั้งสามพื้นที่มีแนวทางการจัดหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน โดยจะแบ่งระดับของชั้นเรียนออกเป็น 3 ระดับ และหนังสือสามชุดซึ่งมีการจัดแบ่งเป็นระบบได้ ซึ่งสถาบันย่านเจริญกรุงจะแบ่งเป็นระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง แต่ไม่ประสงค์เปิดเผยรายละเอียดหนังสือที่ใช้ในแต่ละระดับให้แก่ผู้วิจัย ขณะที่สถาบันย่านบางนาและนานาจะแบ่งหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นสามระดับเช่นเดียวกัน และมีระบบหนังสือที่ชัดเจน ดังนี้

ระดับที่ 1 หนังสือเล่ม 1-4 จะเป็นการสนทนา พูดและออกเสียง โดยเริ่มต้นจากการเรียน Phonetics และคำศัพท์เพื่อฝึกการฟังและการพูดออกเสียง ซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนออกเสียงให้ถูกต้องเนื่องจากชาวต่างชาติอย่างชาวจีนจะมีสำเนียงที่ต่างจากภาษาไทย ทำให้ในบางคำการออกเสียงจะผิดเพี้ยนและความหมายเปลี่ยนได้

ระดับที่ 2 หนังสือเล่ม 5-7 จะเน้นการอ่านกับเขียน จะได้เรียนรู้สระ พยัญชนะและเสียงวรรณยุกต์ โดยมีการเรียนอักษรสูง กลาง ต่ำ และสระเสียงสั้นเสียงยาวแบบเดียวกับการเรียนภาษาไทยของคนไทย โดยมุ่งเน้นการสามารถนำพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์มาผสมคำด้วยตนเองได้ ซึ่งจะสอนตั้งแต่หน่วยคำที่เล็กที่สุดไปจนถึงคำในหนังสือตามระดับภาษา ได้แก่ ภาษาพูด ภาษากึ่งทางการ และภาษาทางการ เพื่อให้สามารถอ่านออกเสียงได้

ระดับที่ 3 หนังสือเล่ม 8-9 ระดับนี้ของการเรียนจะเป็นการนำความรู้ในการฟัง พูด อ่าน เขียน มาใช้ประกอบรวมกัน จะมีเนื้อหาการเรียนเกี่ยวกับบทความและเนื้อเรื่องที่ยากขึ้น โดยจะนำบทความจากหนังสือพิมพ์ ปัญหาสังคมในเรื่องสาธารณสุขหรือการเมือง ประเด็นที่กำลังเป็นกระแสโด่งดังและทันสมัย ให้ได้ฝึกเพื่อเพิ่มทักษะการแปลความ การเข้าใจความหมายโดยตรงความหมายโดยนัยในภาษาไทย และ การเข้าใจความหมายของคำศัพท์แสลงสมัยใหม่

โดยจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจากสถาบันย่านบางนาและนานา พบว่า ทางสถาบันได้นำหลักสูตรการสอนและเนื้อหาแต่ละบทเรียนที่เป็นหนังสือแกนกลางสำหรับการเรียนการสอนในสถาบันมาจากสถาบันการศึกษานอกระบบมิชชันนารีแห่งหนึ่งสำหรับสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างชาติ และมีอาจารย์หลายท่านในสถาบันแห่งนี้ได้ช่วยกันวางเนื้อหาการเรียนการสอน ที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น เอกสารประกอบการสอนหรือหนังสือจะมีเนื้อหาสาระระบุไว้ชัดเจนในแต่ละบทเรียน และ อาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้วางการสอนเนื้อหาให้สอดคล้องกับเวลาที่มี และใช้เทคนิค เอกสารเพิ่มเติม สื่อประกอบการสอน ตามแต่เฉพาะบุคคล เพื่อสร้างความเข้าใจในบทเรียนแก่นักเรียนมากยิ่งขึ้น แต่จะไม่นำเทคนิคหรือวิธีการสอนอันเฉพาะตัวของอาจารย์ผู้สอนลงในหนังสือสำหรับการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาสาระที่ได้กำหนดไว้อยู่แล้ว ในส่วนนี้จะมีความต่างกับสถาบันย่านเจริญกรุงซึ่งครูผู้สอนให้ข้อมูลว่า มีการจัดแบ่งการเรียนการสอนเป็นสมาระดับและหนังสือสามชุดเช่นเดียวกัน แต่บทเรียนหนังสือมีการปรับปรุงหรือแก้ไขเนื้อหาอยู่ทุกปี โดยเฉพาะการนำเทคนิคของครูผู้สอนบรรจุลงในหนังสือแยกบางเล่มด้วยโดยที่ครูผู้สอนอาจไม่ยินยอม แต่ทั้งนี้ จุดร่วมสำคัญของการเรียนการสอนของครูผู้สอนทุกแห่งคือสถาบันจะมอบหมายให้ผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณานำเทคนิค ออกแบบวิธีการสอนหรือเอกสารเพิ่มเติมตัวอย่างประกอบ ตามแต่ความเหมาะสมของระดับ กรอบเวลา และความต้องการของชาวต่างชาติผู้เรียนเป็นหลัก แล้วจึงคัดนำมาเข้าร่วมประกอบการสอน เพื่อให้มีประสิทธิผลที่ดีในชั้นเรียนในการเรียนการสอน

อย่างไรก็ตาม ในการบูรณาการการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมนั้นพบว่า เป็นหนึ่งในส่วนพันธกิจของแนวทางการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันนอกระบบด้วย โดยทั้งสามพื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกันในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยร่วมด้วย ผู้เขียนสามารถสรุปส่วนสำคัญได้ ดังนี้

1. ส่งเสริมกิจกรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกับเจ้าของภาษาในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน โดยกิจกรรมในห้องเรียนจะเน้นการสร้างสถานการณ์กำหนดบทบาทสมมติ หมุนเวียนแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เรียน โดยผู้สอนจะอยู่ในฐานะเจ้าของภาษาภายใต้สถานการณ์และให้ผู้เรียนได้เลือกสรรบทสนทนาจากการนำเนื้อหาในแบบเรียนมาร่วมใช้ ซึ่งการสร้างสถานการณ์จำลองนี้เป็นสิ่งที่พบต่อทั้งสามสถาบันนอกระบบรวมทั้ง กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน เช่น การที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปทานอาหารกลางวันร่วมกันนอกสถานที่รวมถึงการไปจับจ่ายใช้สอยในตลาดชุมชนโดยให้ผู้เรียนสนทนากับเจ้าของภาษามากที่สุด การนำผู้เรียนไปทำกิจกรรมกับการไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนและกลุ่มเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนในชั้นเรียนได้จัดกิจกรรมไปท่องเที่ยวนอกสถานที่ด้วยตัวเอง ทั้งแบบเดินทางคนเดียวและเดินทางเป็นกลุ่ม โดยไปพื้นที่ที่มีสถานที่น่าสนใจทั้งทางเศรษฐกิจและทางวัฒนธรรมได้แก่ อยูธยา เพชรบุรี ราชบุรี ชลบุรี เป็นต้น ซึ่งเมื่อเข้าสู่ชั้นเรียนจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน รวมถึงบอกเล่าปัญหาในการสนทนาภาษาไทยและการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนให้ผู้สอนได้สามารถยกตัวอย่างจากเนื้อหาแบบเรียน สร้างสถานการณ์สมมติ และแนะนำความรู้เพิ่มเติม เพื่อป้องกันปัญหาและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในระหว่างที่อยู่นอกต่างแดนได้

2. ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในชั้นเรียนและนอกห้องเรียน โดยมีการนำเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งสอดแทรกอยู่ในเนื้อหาของการเรียนการสอน โดยส่วนนี้ผู้เขียนพบว่าสถาบันนอกระบบจะมีมุมมองแตกต่างออกมาจากสถาบันในระบบ กล่าวคือ จากการทบทวนวรรณกรรมการ

นำเนื้อหาเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันในระบบนั้นจะมีเนื้อหาของความเป็นไทยอัดแน่นตั้งแต่ การสื่อสารในประจำวัน เนื้อหาวิถีไทยมรดกทางวัฒนธรรม จนถึงค่านิยมความเชื่อและประวัติศาสตร์เชิงลึก กระทั่งการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจไทย ซึ่งในส่วนของสถาบันนอกระบบที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลมานั้นพบว่า จะไม่ยึดในการอัดแน่นความเป็นไทยแต่จะยึดการนำวัฒนธรรมไทยที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ในระหว่างการใช้ชีวิตต่างแดนของผู้เรียนเป็นหลัก ส่วนเนื้อหาความเป็นไทยเชิงลึกนั้นจะไปอยู่ในกลุ่มผู้เรียนระดับหนังสือชั้นสูงหรือกลุ่มที่มีทักษะภาษาไทยค่อนข้างมากจากการอาศัยในไทยมาแล้วระยะหนึ่ง หรือกลุ่มที่มีความต้องการเฉพาะเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมห้องเรียนโดยใช้กลยุทธ์ทางสังคมที่อาศัยเครือข่ายของเพื่อนชาวไทยให้ผู้เรียนได้ไปร่วมทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อฝึกการใช้ภาษาและเรียนรู้บริบทสังคม

3. พัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปรับใช้ได้กับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเมื่อพิจารณา ร่วมกับการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันการศึกษาในระบบแล้วจะพบว่า มีลักษณะเดียวกันในการพัฒนาด้วยการศึกษากลยุทธ์การเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในวิธีการต่างๆ อย่างการวัดความรู้ก่อนหลังเรียน การใช้บทบาทสมมติเพื่อเพิ่มความสามารถการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาแบบเรียนซึ่งทั้งสถาบันในและนอกระบบของหลักสูตรจะพิจารณาประเมินคุณภาพของเนื้อหาที่สอดคล้องกับผู้เรียนเช่นกัน โดยจะใช้วิธีประเมินความพึงพอใจที่มีต่อเนื้อหาการเรียน แบบเรียน และประโยชน์ของการนำไปใช้จริงเชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรม ทั้งนี้ มีงานศึกษาวิจัยของสถาบันการศึกษาในระบบที่พัฒนาหลักสูตรไปสู่รูปแบบออนไลน์ได้ ขณะที่จากการศึกษาในสถาบันศึกษานอกระบบของงานศึกษานี้ผู้วิจัยพบว่าทุกแห่งยังไม่มียุทธศาสตร์หรือการปรับพัฒนาหลักสูตรไปสู่แบบออนไลน์

4. พัฒนาบุคลากรและครูในโรงเรียนให้สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพบสองลักษณะคือ หนึ่ง สถาบันย่านบางนาและนานาจะมีการจัดประชุมขนาดย่อมระหว่างครูในสถาบันทุกคนกับเจ้าของสถาบัน ให้ได้มีการพูดคุยร่วมกันในการแลกเปลี่ยนสถานการณ์ของการเรียนการสอนในห้องเรียน ปัญหาที่พบเจอทั้งในเชิงการเรียนภาษาและเชิงสังคมของสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ขณะที่สถาบันย่านเจริญกรุงจะให้ครูผู้สอนประชุมกับเจ้าของสถาบันโดยตรงตัวต่อตัว เพื่อสรุปผลการสอน รายงานปัญหา เช่นเดียวกัน รวมถึงเก็บ Feedback ถึงความสอดคล้องตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาภาษาไทยของผู้เรียนซึ่งทางสถาบันจะเก็บผ่านครูผู้สอนและเก็บผ่านผู้เรียนโดยตรงด้วย เพื่อนำไปปรับการเรียนการสอนซึ่งส่วนนี้ทั้งสามสถาบันมีในลักษณะเดียวกัน นอกเหนือจากนี้ มีการจัดอบรมและการส่งให้ครูผู้สอนไปศึกษานอกสถานที่เพื่อประโยชน์ในการจัดเรียนการสอน โดยพบเพิ่มเติมจากสถาบันย่านเจริญกรุงจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนว่าทางเจ้าของสถาบันจะให้ครูผู้สอนออกแบบการเรียนการสอนบางส่วนด้วยการประเมินจากในชั้นเรียนร่วมกับนักเรียน พิจารณาตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียน และนำมาจัดเนื้อหาและกระบวนการในชั้นเรียน โดยให้นำเสนอแผนการสอนแก่เจ้าของสถาบันด้วยซึ่งทำให้รูปแบบของการเรียนการสอนของแต่ละชั้นเรียนแตกต่างกัน

สถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนอกระบบ จะมีกลวิธีการบูรณาการการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ดังนี้

1. การจัดการสอนของสถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนอกระบบจะมีการเรียนรู้ที่มีหลักสูตรเป็นระบบของการเรียน การสอบ การประเมินผล ซึ่งจะมีการอธิบายในเรื่องไวยากรณ์ภาษาไทย รวมถึงคำศัพท์ต่างๆ และมีแบบฝึกหัดซึ่งสอดคล้องกับการรับรู้ทางภาษาในวิธีการเรียนรู้ภาษาอย่างเป็นทางการ ซึ่งพบว่าผู้สอนของทั้งสามสถาบันใช้เป็นกระบวนการเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่าง การสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการสนทนาภาษาไทยในบริบทที่หลากหลาย นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ในผู้สอนยังให้ข้อมูลว่าในระยะหลังผู้เรียนมักสนใจในการปรับตัวเข้ากับสังคมไทยให้ได้มากขึ้น โดยเริ่มสนใจว่าชาวใจมีทัศนคติต่อคนและชาติตนเองอย่างไร จะต้องทำอะไรให้ชาวไทยมีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเอง จนถึงชาวไทยคิดเห็นต่อปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาติของผู้เรียนอย่างไร หรือสังคมไทยกำลังเผชิญปัญหาโดยอยู่ โดยมีข้อมูลชุดหนึ่งที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ในสถาบันย่านเจริญกรุงที่ผู้วิจัยพบว่า ในชั้นเรียนหนึ่งของกลุ่มชั้นเรียนระดับสูงซึ่งผู้เรียนทั้งห้องเป็นชาวจีนมีความสนใจในประเด็นของวัฒนธรรมจีนฮ่อทางภาคเหนือ และวัฒนธรรมเปอรานากันของทางภาคใต้ โดยสนใจความเชื่อมโยงของชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างชาวจีนและชาวไทย ซึ่งทำให้ผู้สอนสามารถนำข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ไทยมาร่วมเรียนรู้ได้ด้วย และเป็นที่น่าสนใจว่าเนื้อหาวัฒนธรรมไทยมิได้ยึดติดอยู่ภายใต้กรอบของความเป็นไทยกระแสหลักเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

2. สถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนอกระบบ จะมีกลวิธีในการศึกษานอกห้องเรียนผ่านครูผู้สอน โดยจัดให้มีกิจกรรมนอกห้องเรียนให้ลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม และการฝึกใช้ภาษาไทยจริงจากสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งมีความน่าสนใจในการให้ข้อมูลส่วนนี้ของครูผู้สอนที่แตกต่างพื้นที่กัน

2.1 จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจากสถาบันย่านบางนาระบุว่า การเรียนการสอนนอกห้องเรียนจะนำผู้เรียนไปร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่างของไทย ทั้งงานเทศกาลอย่างสงกรานต์ ลอยกระทง งานวัด งานบวช งานแต่งงาน ไปจนถึงงานศพ ในชุมชนละแวกใกล้เคียงที่ผู้สอนหรือเจ้าของสถาบันมีความคุ้นเคย

2.2 จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจากสถาบันย่านนานาระบุว่า การเรียนการสอนนอกห้องเรียนส่วนใหญ่จะเน้นไปในพื้นที่ทางเศรษฐกิจใจกลางเมือง อย่างละแวกสีลม พระรามเก้า หวังหลวง อโศก และเอกมัย รวมถึงห้างสรรพสินค้าใกล้เคียงสถาบัน ซึ่งนอกเหนือจากจะได้เรียนรู้บริบทพื้นที่ทางเศรษฐกิจของกรุงเทพฯ แล้ว ยังสามารถให้เรียนรู้การฝึกการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะในเมืองได้ด้วย

2.3 จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนจากสถาบันย่านเจริญกรุงระบุว่า การเรียนการสอนนอกห้องเรียนจะเน้นการไปในพื้นที่ย่านเมืองหรือชุมชนเก่าตามเส้นทางเจริญกรุง อย่างการไปร้านกาแฟย่านตลาดน้อย การไปสถานที่ชุมชนสำคัญย่านบางรัก และการไปย่านเยาวราช เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนที่มีส่วนหนุนเสริมวัฒนธรรมนั้นมีความแตกต่างในเชิงพื้นที่ด้วยเช่นกัน โดยครูผู้สอนแต่ละพื้นที่ก็จะหยิบยกสถานที่และบริบทของพื้นที่ละแวกใกล้เคียงกับสถาบันที่จัดการ

เรียนการสอนเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้นอกห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนชาวต่างชาติสามารถเรียนรู้จากบริบทสภาพแวดล้อมจริง สอดคล้องกับการรับรู้ทางภาษาในวิธีการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติ ที่ผู้เรียนจะซึมซับภาษาโดยไม่ใช้การสอนอย่างเป็นทางการ และอาศัยสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้

กลวิธีการบูรณาการนี้ส่งผลให้ชาวต่างชาติจะมีความกล้าแสดงออก กล้าซักถามและมีทักษะการเข้าสังคม และสร้างปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างดี และมีการปฏิสัมพันธ์กับคนไทยในทางบวก ซึ่งได้เรียนรู้ผ่านทั้งการเรียนการสอนในห้องเรียนและผ่านกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะการเข้าสังคมอันพึงประสงค์ในสังคมไทย ชาวต่างชาติจึงมีความสนใจ มีการเปิดรับและเริ่มปรับตัวให้เข้ากับสังคมวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี ผู้เขียนจึงเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างชาติของรูปแบบสถาบันนอกระบบนี้ สามารถบูรณาการการเรียนของผู้เรียนภาษาทั้งในเรื่องการเรียนภาษาอย่างเป็นระบบ และ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อทักษะและประสิทธิภาพของการใช้ภาษาไทย ร่วมกับส่งเสริมวัฒนธรรมไทยได้ในเวลาเดียวกัน นอกเหนือจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ด้วยในชุมชนเมืองกรุงเทพมหานครนั้นมีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนอย่างสถาบันย่านเจริญกรุงที่นำผู้เรียนไปสถานที่ชุมชนสำคัญย่านบางรัก หรือเยาวราชนั้น ก็เห็นได้ว่าผู้เรียนจะได้เรียนรู้ชุมชนวัฒนธรรมย่อยต่างๆในเมืองที่นอกเหนือจากการเรียนรู้วัฒนธรรมกระแสหลักอย่างทั้งงานศึกษาวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้น เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้วัฒนธรรมในรูปแบบพหุวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดของงานวิจัยนี้เป็นอย่างมาก รวมทั้ง ในทุกพื้นที่ที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้นอกห้องเรียนของสถาบันการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศนอกระบบนี้ ก็จะสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจและเผยแพร่อัตลักษณ์ที่น่าสนใจในแต่ละพื้นที่ให้แก่ชาวต่างชาติได้เช่นกัน ถือเป็นประโยชน์ร่วมของทั้งสองฝ่ายในเชิงบวกที่ได้ทั้งการเรียนรู้ การส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนไปพร้อมกันซึ่งจะนำเสนอในส่วนถัดไป

3.การจัดการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบที่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของผู้เรียนที่ส่งผลเนื่องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทย

การตอบสนองของผู้เรียนผ่านการจัดการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันนอกระบบจากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่ามีสองส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

ในส่วนแรกสถาบันการศึกษานอกระบบจะตอบสนองเป้าประสงค์ในการใช้ชีวิตต่างแดนผ่านการจัดการเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมไทย เพื่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันจริง และผ่านการอำนวยความสะดวกในการอยู่ต่างแดนของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่ถือวีซ่าประเภทเพื่อการศึกษาและวีซ่าเพื่อการทำงาน ด้วยการจัดสอบวัดผลเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา การทำงาน การใช้ชีวิตต่อเนื่องในต่างแดน จนถึง การส่งผลสืบเนื่องถึงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอีกทอดหนึ่ง กล่าวคือ จากการสัมภาษณ์ในเจ้าของสถาบันย่านบางนาพบว่า ในทุกปีสถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบจะจัดให้มีการสอบวัดระดับการใช้ภาษาไทยของชาวต่างชาติปีละ 1 ครั้ง เป็นการสอบในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(สพฐ.) จะจัดการสอบในช่วงเดือนพฤศจิกายน ขณะที่สถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบบางแห่งอย่างสถาบันย่านเจริญกรุงที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นั้น จะมีการจัดสอบเช่นเดียวกันแต่จะเป็นการจัดการสอบโดยสถาบันควบคุมเอง ไม่มีหน่วยงานราชการทางการศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่จะมีการออกใบรับรองผลการสอบให้ผู้เรียนชาวต่างชาติในลักษณะเดียวกัน เป็นใบการันตีการใช้ภาษาไทย เรียกว่า “Thai Competency Test” ซึ่งมีระบุข้อมูลส่วนตัวทางราชการของผู้เรียนประกอบลงในเอกสารผลการสอบ โดยการสอบจะประเมินการใช้ภาษาไทยในสามส่วน คือ ฟัง พูด และเขียน ในแต่ละส่วนจะมีคะแนนเต็ม 6 คะแนน ในแต่ละคะแนนจะมีเกณฑ์อ้างอิงไว้ ดังนี้

คะแนนระดับ 1 จะถือว่าผู้สอบยังมีความยากลำบากในการใช้ภาษาไทยอยู่ในทุกส่วน

คะแนนระดับ 2 เป็นระดับธรรมดาทั่วไปก็ยังไม่ถือว่าใช้ภาษาได้ดี

คะแนนระดับ 3 คือสามารถสื่อสารทางภาษาได้บางส่วนแต่มีข้อจำกัดในเรื่องไวยากรณ์

คะแนนระดับ 4 คือค่อนข้างดีแต่ยังมีผิดพลาดในภาษาไวยากรณ์เล็กน้อย

คะแนนระดับ 5 คือระดับที่ถูกต้อง มีกาลเทศะในการใช้และมีข้อบกพร่องน้อยมาก

คะแนนระดับ 6 เป็นระดับสูงสุดที่เทียบเท่าเจ้าของภาษามีความถูกต้องเหมาะสม

ผู้เขียนพบว่า ใบรับรองนี้มีความสำคัญต่อชาวต่างชาติบางกลุ่มมากโดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ามาแบบวีซ่าเพื่อการศึกษา ถือเป็นส่วนหนึ่งของการค้าประกันรับรองการถือวีซ่าประเภทเพื่อการศึกษาของชาวต่างชาติ ที่สถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบนี้ มีอำนาจในการพิจารณาจากผลการสอบและเป็นตัวกลางระหว่างผู้เรียนชาวต่างชาติและสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง รวมทั้ง ผู้เรียนชาวต่างชาติบางกลุ่มจำเป็นต้องใช้หลักฐานผลการสอบนี้ไปใช้ประโยชน์ในการทำงานเช่นกันในบริษัทข้ามชาติ จากการสอบถามเพิ่มเติมพบว่า บริษัทข้ามชาติบางแห่งจะส่งพนักงานชาวต่างชาติในบริษัท ให้เข้ามาศึกษาภาษาไทยเพิ่มจากสถาบันนอกระบบ โดยออกค่าใช้จ่ายและให้ผู้เรียนนำผลการเรียนและผลการสอบไปยื่นแก่บริษัท เพื่อประโยชน์ในระหว่างการทำงานและอยู่อาศัยในประเทศไทย

ในส่วนที่สองสถาบันการศึกษานอกระบบจะตอบสนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนที่นอกเหนือจากเป้าประสงค์ทางการเรียนรู้เชิงภาษาแบบการศึกษาในระบบทั่วไป แต่จะเก็บสำรวจความต้องการจุดมุ่งหมายของผู้เรียนมาเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียนด้วย ร่วมกับลักษณะของผู้เรียนที่อยู่ในสถาบันการศึกษานอกระบบที่จะแตกต่างจากสถาบันการศึกษาในระบบ ซึ่งจะมีหลากหลายของชนชาติ ช่วงวัย และอาชีพอยู่แล้ว แม้ในระยะหลังจะมีสัดส่วนปริมาณของชาวเอเชียอย่างชาวจีนเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ยังคงมีความคละเคล้ากันอยู่บ้าง ดังนั้น การเรียนรู้ในชั้นเรียนจึงกลายเป็นสนามพหุวัฒนธรรมขนาดย่อม ที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ข้ามอัตลักษณ์วัฒนธรรมและเนื้อหาของความเป็นไทยแล้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดและข้อมูลเชิงวัฒนธรรมร่วมกัน อย่างที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนจากสถาบันย่านเจริญกรุงที่ได้ให้ข้อมูลว่า การเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยเฉพาะการกำหนดสถานการณ์สมมติเพื่อเรียนรู้บริบทความเป็นไทยและการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกันคนท้องถิ่นเป็นประโยชน์

อย่างมาก เนื่องด้วยสามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียนหลายชนชาติที่มีต่อสถานการณ์นั้นๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนว่าถ้าอยู่ภายใต้บริบทสถานการณ์แบบนี้วัฒนธรรมของชาติตนเองจะทำแบบใดสื่อสารแบบใดหรือแก้ปัญหาแบบใด รวมถึง ในเนื้อหาแบบเรียนที่นำเสนอวัฒนธรรมไทยเมื่อได้เรียนรู้หรือได้ลงสนามนอกห้องเรียนแล้วก็นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเช่นกัน โดยเฉพาะการนำข้อมูลจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้ใช้ชีวิตในต่างแดน อย่างการไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การหาซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายทางวัฒนธรรมมาใส่ในประจำวัน การใช้สินค้าของไทยเช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องหอม กระเป๋า เครื่องประดับ และประสบการณ์จากผู้เรียนที่มีเพื่อนเป็นชาวไทยและได้ไปปฏิสัมพันธ์ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เหล่านี้ได้ถูกนำมาแลกเปลี่ยนในชั้นเรียนเพิ่มเสริมจากเนื้อหาในแบบเรียนและการลงสนามนอกห้องเรียน

นอกเหนือจากนี้ยังพบว่า สถาบันการศึกษานอกระบบยังได้ตอบสนองจุดมุ่งหมายของผู้เรียนบางลักษณะที่มีเป้าประสงค์พิเศษ โดยเฉพาะจุดมุ่งหมายในการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งที่ส่งผลเนื่องต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสังคมชุมชนและวัฒนธรรมไทย และมีความเชื่อมโยงกับทั้งสองส่วนของการจัดการศึกษาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายผู้เรียนของสถาบันนอกระบบในข้างต้นด้วย กล่าวคือ จากการศึกษาในสถาบันย่านบางนาและสถาบันย่านเจริญกรุง จะมีสัดส่วนของผู้เรียนเป็นชาวจีนค่อนข้างมาก ซึ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของชาวจีนเหล่านี้เพื่อเป้าประสงค์ในการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยมีความสอดคล้องกับงานศึกษาอีกชิ้นของผู้วิจัยที่ระบุว่า ชาวจีนเหล่านี้อาศัยการสร้างสนามสังคมข้ามพรมแดนในชั้นเรียนภาษาไทยของสถาบันการศึกษานอกระบบในการสร้างเครือข่ายต่างแดน เพื่อวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจผ่านการเป็นผู้ประกอบการ ด้วยการใช้พื้นที่ของสถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันได้แก่ การซื้อส่งหาปริมาณทรัพย์ประเภทคอนโด การเปิดธุรกิจหน้าร้านอย่างร้านนวดแผนไทย ร้านขายของที่ระลึก และร้านขนมไข่มุก เป็นต้น และการเปิดธุรกิจออนไลน์ (ธนกร วรพิทักษานนท์, 2566)

ความเชื่อมโยงจึงเกิดขึ้นเมื่อสถาบันการศึกษานอกระบบเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอำนวยความสะดวกในการยืดระยะเวลาอาศัยต่างแดนของผู้เรียนผ่านการสอบและคำประกันวีซ่าที่ได้นำเสนอในข้างต้น ทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนหรือชาวจีนที่ต้องการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การเป็นตัวกลางระหว่างชาวจีนกับนายหน้าชาวไทย เพื่อติดต่อทำสัญญาในการกว้านซื้อส่งหาปริมาณทรัพย์ประเภทคอนโด เพื่อทำสัญญาทางธุรกิจด้วยการเปิดกิจการร้านต่างๆ จนถึงคำแนะนำแหล่งซื้อขายสินค้าของไทย ทั้งสินค้าปกติและสินค้าทางวัฒนธรรมไทยเพื่อให้ชาวจีนได้ซื้อเพื่อทำการออนไลน์ อันได้แก่ สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม อย่างเช่น สินค้าที่แสดงความเป็นไทยอย่างเครื่องหอม วัตถุมงคล สินค้าชุมชนประเภทเครื่องแต่งกายอย่างเสื้อผ้าทอ ขนมอาหารไทยที่เป็นของฝาก รวมถึงบริการอย่างการนวดไทย การเรียนทำขนมไทย เหล่านี้ได้ถูกเผยแพร่เป็นกระแสได้รับความนิยมทางออนไลน์ผ่านอินฟลูเอนเซอร์ชาวจีน ที่ได้ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทำธุรกิจซึ่งมีกำลังซื้อสูงมาก นอกเหนือจากนี้ จากการให้ข้อมูลโดยเจ้าของสถาบันย่านบางนาระบุว่า ชาวจีนที่มีการลงทุนเปิดกิจการทางสถาบันก็ได้ปรับเนื้อหาการเรียนการสอนทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริงกับการดำเนินการทางธุรกิจ การติดต่อสื่อสาร

ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในการจ้างงานซึ่งชาวจีนนิยมจ้างงานชาวไทยค่อนข้างมาก ทางสถาบันก็จะมีส่วนในการช่วยประชาสัมพันธ์ แสวงหาหรือเป็นตัวกลางในการจ้างงานระหว่างชาวจีนกับแรงงานผู้ถูกจ้างงานทั้งชาวไทยและแรงงานชาติอื่นๆด้วย ในประเด็นนี้ส่งผลให้ผู้เรียนบางส่วนมีความต้องการศึกษาในภาษาไทยเชิงลึกหรือเนื้อหาในทางกฎหมายเบื้องต้นด้วย แต่สถานะปัจจุบันยังไม่สามารถไปสู่จุดนั้นได้ด้วยพื้นฐานของผู้เรียนที่ยังไม่พร้อมกับการเรียนรู้ภาษาไทยขั้นสูง รวมถึงอยู่ในส่วนที่เลยกรอบพันธกิจของการจัดการศึกษาของสถาบันนอกระบบไปมาก แต่สถาบันการศึกษาภาษาไทยนอกระบบได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยไปในตัว

ทั้งนี้ แม้การจัดการศึกษาของสถาบันนอกระบบจะมุ่งตอบสนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญแต่ยังคงดำรงพันธกิจและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการเชิงภาษาให้ควบคู่กับการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมไทยร่วมด้วยทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลการศึกษาพบว่าสถาบันนอกระบบได้ตอบสนองเป้าหมายทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมและชุมชนไทยผ่านเนื้อหาแบบเรียนและการศึกษาในและนอกห้องเรียนอย่างที่ได้นำผู้เรียนลงไปเรียนรู้บริบทสังคมไทยต่าง ๆ เป็นการตอบสนองทางตรง ขณะที่การตอบสนองทางอ้อมเกิดขึ้นจากการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เรียนด้วยการทำให้สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมไทยเป็นธุรกิจและเผยแพร่ให้ได้รับความสนใจและความนิยมผ่านการประชาสัมพันธ์ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆที่ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นการเข้ามาไทยเพื่อการท่องเที่ยวและการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการส่งเสริมชุมชนควบคู่ไปกับการหนุนเสริมอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยได้ด้วย

อภิปรายและสรุป

1. การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษาระยะหลังมีทิศทางด้วยการบูรณาการการเรียนรู้ทางภาษาร่วมกับการหยิบยกอัตลักษณ์ในเชิงรูปธรรม ทั้งสถานที่และวัตถุทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของการเรียนรู้ที่เน้นนอกห้องเรียนผ่านประสบการณ์ที่มีบริบทของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการหนุนเสริมวัฒนธรรมและชุมชนไทยร่วมด้วย เช่นงานศึกษาเรื่อง ภูมิลักษณะกรุงเทพของ Dan Peng และนิธอร พรอำไพสกุล (2565) ที่หยิบยกสถานที่สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของไทย รวมถึงพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ นำมาเป็นส่วนสำคัญของการจัดการเรียนรู้ของชาวต่างชาติทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านการลงพื้นที่จริง หรือนงานศึกษาเรื่อง ชื่นดินจกแม่แจ่ม ของ กฤษณา สมบัติ และสุภัค มหาวรรกร (2565) ที่ถอดรื้อวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นผ่านวัตถุทางวัฒนธรรม นำมาเป็นองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างบทเรียนของการศึกษาในห้องเรียนสู่พื้นที่ทางกายภาพผ่านวัฒนธรรม รวมทั้ง ในเชิงนามธรรม ในคตินิยมวิถีประชาอย่างการเรียนรู้เรื่องประเพณี เทศกาลงานสำคัญของคนไทย รวมทั้ง ในการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่มีการออกแบบตั้งต้นจากการสำรวจในพื้นที่รอบข้างสถานศึกษา มุ่งเน้นชุมชนที่มีปัญหาหรือมีความต้องการที่จะแก้ไขหรือส่งเสริมชุมชน ซึ่งได้หยิบยกภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างงานศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมแบบ

บูรณาการการทำงานกับการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักศึกษาจีนที่มีทักษะการสื่อสารภาษาไทยและพฤติกรรม การเรียนรู้แตกต่างกัน ของ สมประสงค์ แสงอินทร์ และกรชนก นันทกนก (2565) ที่หยิบยกพื้นที่ทางวัฒนธรรม อย่าง โฮงฮอมผญา โฮงหมอมเมืองล้านนา ที่เป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งคนในพื้นที่มี ความต้องการประชาสัมพันธ์ชุมชนและภูมิปัญญาให้ภายนอกได้รับรู้สนใจมากยิ่งขึ้น เมื่อหลักสูตรนำมาบูรณา การก็ทำให้พื้นที่ได้เกิดการพัฒนาชุมชน ผ่านการนำวัฒนธรรมมาเป็นเครื่องมือการพัฒนา ควบคู่ไปกับการ เรียนรู้ทางภาษาของชาวต่างชาติ ที่ได้ประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย ทั้งนี้ บริบทของการจัดการเรียนรู้ของสถาบันใน ระบบยังมีลักษณะคาบเกี่ยวกันระหว่างการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางหรือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง เนื่องด้วยบางหลักสูตรจะเห็นได้ว่าผู้สอนมีบทบาทอย่างมากในการจัดการเรียนรู้และการคัดเลือก พื้นที่เพื่อศึกษานอกห้องเรียน ซึ่งการคัดเลือกได้มาจากการสำรวจความต้องการของพื้นที่ชุมชนนั้นของทาง หลักสูตรเองและนำมาเสนอแก่ผู้เรียนแล้วจึงให้ผู้เรียนร่วมตัดสินใจ รวมถึงทิศทางของงานศึกษาที่สำรวจความ ต้องการหรือจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนนั้น จะนำเสนอในจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเป็นหลัก กล่าวคือ ด้วยงานศึกษาของสถาบันในระบบผู้เรียนส่วนใหญ่อยู่ในสถานะนักเรียนนักศึกษาทั้งหมด จึงมิได้มี ความแตกต่างหลากหลายในจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนมากนัก การจัดการเรียนรู้จึงเป็นไปเพื่อ ตอบสนองความใคร่รู้ทางการศึกษาอย่างการเรียนรู้ทางภาษาที่สองหรือสามและวัฒนธรรมต่างแดนเท่านั้น

2. สถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนอกระบบมีทิศทางของการหนุนเสริม วัฒนธรรมไทยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ของสถาบันด้วยเช่นกัน โดยจากผลการศึกษาใน สถาบันการศึกษานอกระบบในสามพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สถาบันยานบางนา สถาบันยานนา และสถาบันยานเจริญกรุง ได้พบว่ามีลักษณะพื้นฐานของการจัดหลักสูตรและแบ่งระดับการศึกษาในลักษณะ เดียวกันและมีลักษณะเฉพาะตัวของสถาบันการศึกษานอกระบบคือ ความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้ และ การตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองการเรียนรู้ทางภาษาที่ มุ่งเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนร่วมกับการตอบสนองภูมิทัศน์วัฒนธรรมไทยร่วมด้วยผ่านการ กำหนดพันธกิจและแบบเรียนเพื่อศึกษาในชั้นเรียน ซึ่งวิธีการสำคัญคือการสร้างสถานการณ์บทบาทสมมติที่ การศึกษาในระบบก็มีการใช้วิธีนี้ด้วย ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งในฐานะผู้มีส่วนร่วม โดยผู้เรียนจะเป็นผู้กระทำการหลักของการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนแบ่งปันและพัฒนาทักษะทางภาษาในชั้น เรียน ร่วมกับเนื้อหาแบบเรียนที่สอดแทรกวัฒนธรรมไทยและบริบทของการใช้ชีวิตในสังคมไทยที่เป็นประโยชน์ ต่อผู้เรียน โดยผู้สอนให้ผู้เรียนเป็นผู้เสนอความต้องการและความสนใจ เช่น การที่ผู้สอนหรือทางสถาบัน ปรับแต่งการเรียนรู้ผ่านการสำรวจความต้องการและปัญหาของผู้เรียน ทั้งปัญหาในการเรียนและปัญหาในการ ใช้ชีวิตประจำวันนอกห้องเรียน ส่วนนี้ได้แสดงถึงการเคลื่อนเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่ไปกับการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่การมุ่งใช้ประโยชน์จากบริบทแวดล้อมเชิงพื้นที่ใกล้เคียงของตัว สถาบันการศึกษานอกระบบที่ตั้งอยู่ซึ่งหลายแห่งเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งสำคัญของ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ดูเสมือนมีลักษณะผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยอภิปรายภายใต้ แนวคิดโดยเห็นว่า เป้าประสงค์และการเรียนรู้แบบดังกล่าวเป็นเสมือนการยกตัวอย่างสิ่งที่อยู่ในแบบเรียนให้

ผู้เรียนได้เห็นและสัมผัสจริง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะและมีบทบาทในส่วนการบูรณาการการเรียนรู้จากในแบบเรียนให้สัมผัสสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน ข้อค้นพบนี้ผู้วิจัยมองว่ายังคงเป็นไปตามแนวคิดบูรณาการนิยามที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมถึงการหยิบยกความสนใจของผู้เรียนในสภาพแวดล้อมปัญหาทางสังคมหรือความสนใจในวัฒนธรรมไทยที่นอกเหนือไปจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ที่สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้แลกเปลี่ยน สร้างความสนใจให้เกิดการไปพื้นที่จริงของผู้เรียน ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่สามารถอนุรักษ์ทางภาษาและเรียนรู้กิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยตามแนวคิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม

3. สถาบันการศึกษาภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนอกระบบมีการตอบสนองจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนควบคู่ไปกับการตอบสนองเป้าหมายพันธกิจและกระบวนการจัดการศึกษาของสถาบัน กล่าวคือ จากผลการศึกษาเห็นได้ว่าภายใต้สถาบันการศึกษานอกระบบจะมีความหลากหลายของผู้เรียนที่แตกต่างทั้งชนชาติ ชนกลุ่มน้อย และอาชีพ ซึ่งต่างจากการศึกษาในระบบ ซึ่งส่งผลต่อความหลากหลายของจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่มีได้เป็นไปเพื่อเป้าประสงค์ทางการเรียนรู้ทักษะทางภาษาหรือวัฒนธรรมต่างแดนเท่านั้น แต่มีความต้องการให้สามารถนำความรู้จากการบูรณาการทางภาษาและวัฒนธรรมไทยทั้งในและนอกชั้นเรียนให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันที่สุดสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายพิเศษ อย่างที่ผลการศึกษาได้ชี้ถึงจุดมุ่งหมายและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของผู้เรียนที่เป็นชาวจีน โดยเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายหลักทางการศึกษาเป็นไปเพื่อการใช้ชีวิตและแสวงหาโอกาสต่างแดนผ่านการประกอบกิจการหรือการทำงาน และให้บริการของสถาบันนอกระบบเพื่อประโยชน์ที่เอื้อต่อการยืดระยะเวลาการอาศัยต่างแดนด้วยการศึกษาและการสอบ ในทางเดียวกันจึงเห็นว่าผู้เรียนอย่างชาวจีนนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาเพิ่มพูนความสนใจใคร่รู้ในภาษาหรือวัฒนธรรมต่างแดนเป็นเรื่องรองลงมา ซึ่งสถาบันนอกระบบสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับส่วนนี้ได้ โดยสามารถปรับการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นอย่างเนื้อหาทางการศึกษาที่ยังคงมีกระบวนการสอดแทรกอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยอยู่แต่จะไม่มุ่งเน้นเนื้อหาเชิงลึกมากเกินไป และหันไปมุ่งเน้นบริบทวัฒนธรรมไทยในชีวิตประจำวันที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตต่างแดนของผู้เรียนโดยมีสถาบันและผู้สอนเป็นส่วนเสริมผ่านการบูรณาการทางการศึกษาตามแนวคิดบูรณาการนิยาม ที่เห็นได้ว่าการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศรูปแบบการศึกษานอกระบบสามารถเคลื่อนเข้าสู่การจัดการศึกษาแบบบูรณาการนิยามนี้ได้ นอกจากนี้ การจัดการศึกษาดังกล่าวยังได้ส่งผลเนื่องต่อการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนไทยได้ ผ่านการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เรียนที่สามารถทำให้สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมของไทยเป็นกระแสนิยม กระตุ้นการซื้อขายการใช้บริการ การท่องเที่ยว การจ้างงาน ดังนั้น การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบในปัจจุบันจึงสามารถบูรณาการการเรียนรู้ทางภาษาควบคู่ไปกับการหนุนเสริมการอนุรักษ์ทางภาษาและภูมิทัศน์วัฒนธรรมไทยและส่งผลเนื่องต่อไปยังการกระตุ้นเศรษฐกิจพัฒนาที่ทำให้ชุมชนปลายทางได้ประโยชน์ร่วมด้วย

การเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบสามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายร่วมกัน ระหว่างจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของผู้เรียนและจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาและบูรณาการเนื้อหาทางวัฒนธรรมของทางสถาบัน ภายใต้รูปแบบของการศึกษานอกระบบที่มีความยืดหยุ่น ร่วมด้วยความหลากหลายทางชนชาติ ชั่ววัย และอาชีพ ของผู้เรียนชาวต่างชาติ รวมถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีจุดร่วมทางชนชาติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายพิเศษที่นอกเหนือจากเป้าหมายทางการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดมุ่งหมายในการดำรงชีวิตต่างแดนเพื่อการทำงานและการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจร่วมด้วย ซึ่งสถาบันนอกระบบได้สำรวจและนำจุดมุ่งหมายเหล่านี้มาปรับการเรียนการสอนที่เน้นประสบการณ์จริงทั้งในและนอกห้องเรียน ทั้งยังทำหน้าที่เป็นส่วนสนับสนุนสำคัญอย่างการเป็นแหล่งข้อมูลและนโยบาย การสอบวัดผลและประเมินความเหมาะสมของการต่ออายุวีซ่าเพื่อการศึกษาและการทำงานของผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องไปกับผู้เรียนที่ต้องการประโยชน์จากการศึกษาภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศทั้งในเชิงเรียนรู้ภาษา เข้าใจปัญหาบริบทสังคม และประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือสังคมร่วมด้วย ถึงกระนั้นสถาบันนอกระบบยังไม่ละทิ้งพันธกิจของสถาบันในการหนุนเสริมวัฒนธรรมไทย แต่ได้ทำการคัดเลือกออกแบบเนื้อหาที่เป็นความต้องการของผู้เรียน มิได้ประเมินความเหมาะสมตามมุมมองของผู้สอนเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังมีการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมไทยด้วยการใช้การเรียนการสอน การให้ข้อมูล ทั้งยัง เป็นพื้นที่ที่มีส่วนสนับสนุนให้ผู้เรียนอย่างกลุ่มชาวจีนที่งานศึกษานี้นำเสนอ ให้สามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนและวัฒนธรรมไทย อย่างการทำธุรกิจที่ทำให้สินค้าทางวัฒนธรรมไทยและบริการของไทยที่เป็นเอกลักษณ์ ทำให้เกิดการกระตุ้นการซื้อขายสินค้าและบริการได้ควบคู่กับการหนุนเสริมทั้งการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควบคู่ไปกับการหนุนเสริมภูมิทัศน์วัฒนธรรมไทย จึงเป็นการต่อยอดจากองค์ความรู้เดิมที่สามารถฉายภาพลักษณะและกระบวนการจัดการบูรณาการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของสถาบันการศึกษานอกระบบที่ตอบสนองความต้องการผู้เรียนที่สามารถส่งผลเนื่องต่อไปยังการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและชุมชนไทยได้ด้วย

บรรณานุกรม

- กัญญ์วราพัชญ์ หอมชื่น, วีระกาญจน์ กนกกมลเลิศ และเมธาพันธ์ โพธิ์ธีรโรจน์. (2565). ศึกษาผลกระทบการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของนิสิตชาวต่างชาติที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยส่วนกลาง. *วารสารพุทธมอญศึกษา* สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 7(1), 233-243.
- กึ่งกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล. (2561). กลวิธีการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารศิลปศาสตร์*, 18(2), 164-178.
- กิริติ บุญเจือ. (2559). *ปรัชญาหลังนวยุค แนวคิดเพื่อการศึกษาแผนใหม่*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- กฤติกา ชูผล. (2564). ข้อบกพร่องเชิงวัฒนธรรมปฏิบัติศาสตร์ในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมของชาวจีนที่พูดภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(1), 157-170.
- กฤษณา สมบัติ และสุภัค มหาวรรกร. (2565). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “ซินตั้นจกแม่แจ่ม” กับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 23(1), 37-53.
- เฉลิมเกียรติ สุขเอียด. (2562). การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: กรณีศึกษาโครงสร้างคำกริยาในภาษาไทย. *วารสารสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย*, 42(1), 55-73.
- ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ. (2551). *การสอนภาษาไทยให้ชาวต่างชาติ*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทิตนา แคมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนกร วรพิทักษ์นันท์. (2566). สนามสังคมข้ามพรมแดนกับการแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจของชาวจีนอพยพรุ่นใหม่และผลกระทบด้านความมั่นคงในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(3), 359-376.
- นพเก้า ณ พัทลุง. (2564). ความต้องการของผู้เรียนในการศึกษาต่อหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.กรุงเทพ*, 3(1), 14-24.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2551). ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วรรณวิทัศน์*, 8, 146-159.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2552). การจัดหลักสูตรการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วรรณวิทัศน์*, 9, 107-120.
- นวลทิพย์ เพิ่มเกษร. (2554). การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: จากปัจจัยพื้นฐานสู่กลวิธีสอน. *วรรณวิทัศน์*, 11, 136-149.

- นาวัน พิษณุวิเศษกุล. (2560). ปรัชญาหลังนวยุค อะไร อย่างไร และทำไม. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 22(1), 147-155.
- นิธอร พรอำไพสกุล และผกาศรี เย็นบุตร. (2561). การสังเคราะห์งานวิจัยทางการเรียนการสอนภาษาไทยใน
ฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์*, 8(2), 109-151.
- ประสิทธิ์ชัย สำเภาทอง. (2556). ชุดการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทย เรื่องนำเที่ยวเกาะรัตนโกสินทร์สำหรับ
ผู้เรียนชาวต่างประเทศ. *วารสารสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์*, 36(1),
57-62.
- ปรียา หิรัญประดิษฐ์. (2545). *สถานภาพการเรียนการสอนภาษาไทยให้แก่ชาวต่างประเทศในประเทศไทย*
(รายงานผลการวิจัย). นนทบุรี: สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช.
- พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ. (2559). สถานภาพงานวิจัยด้านการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของ
สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 12(2), 207-222.
- รัชดา ลาภใหญ่. (2559). แนวทางและข้อควรปฏิบัติในการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศให้แก่
นักศึกษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 12(21),
37-48.
- รุ่งฤดี แผลงศร. (2560). *ศาสตร์การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วราพร ศรีสุพรรณ. (2553). ประชาธิปไตยแบบสังคมเครือข่ายและการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม. *วารสารสถาบัน
พระปกเกล้า*, 8(3), 1-22.
- วิโรจน์ กองแก้ว. (2564). ปัญหาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทยเป็นวิชาเอก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ธัญนาถ สาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*,
15(2), 147-170.
- ศรีวิไล พลมณี. (2545). *พื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมประสงค์ แสงอินทร์ และกรชนก นันทกนก. (2565). การจัดกิจกรรมแบบบูรณาการการทำงานกับการ
เรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักศึกษาจีนที่มีทักษะการสื่อสารภาษาไทยและพฤติกรรมการเรียนรู้แตกต่างกัน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 10(1), 286-301.
- สมพงศ์ วิทาศักดิ์พันธุ์. (2548). การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วรรณวิทัศน์*, 5, 215-261.
- วัชรพล บุญลอยศรีน. (2558). *การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: แนวคิดสู่การปฏิบัติ*.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- สรค์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล. (2557). แนวโน้มการศึกษามิติทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย.
Journal of Multidisciplinary in Social Sciences, 10(3), 143-164.

- สิระ สมนาม, จุมพิต ศรีวัฒนพงศ์, แสงชัย เจียรสัมพิมล และ Nuola Yan. (2552). ลักษณะการเรียนรู้และกลวิธีการเรียนรู้ภาษาของนักศึกษาชาวจีนที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ณ สถาบันอุดมศึกษา เขตภาคเหนือตอนบน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 2(2), 80-87.
- สุนทีย วัฒนา, ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร และมยุรี ถาวรพัฒน์. (2563). แนวการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ: การสอนแบบแม่สอนลูก. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 20(2), 204-233.
- เสรี พงศ์พิศ. (2565). *ภาษาคืออำนาจ ทศวรรษภาษาพื้นเมือง*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2566. จาก <https://siamrath.co.th/c/390102>.
- อนุวัฒน์ การถัก และทองยศ วีระทวีมาศ. (2558). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม: ความหมาย พัฒนาการทางแนวคิดและทิศทางการวิจัย. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(2), 1-12.
- อรุณี วิริยะจิตรา. (2532). *การเรียนการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- อัจฉรา วงศ์โสธร. (2537). *วิธีการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาณัติ วงศ์โกสิตกุล. (2536). การเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยกับภาษาอังกฤษเพื่อการสอนภาษาไทยแก่ชาวต่างประเทศ. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 12(1), 86-93.
- Dan Peng และนิธอร พรอำไพสกุล. "ภูมิทัศน์กรุงเทพฯ" กับการเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศสำหรับผู้เรียนชาวจีน. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 17(1), 123-137.
- Surui Jiang และนฤมล อินทร์ประสิทธิ์. (2563). การพัฒนาหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารระดับกลางสำหรับนักศึกษาชาวจีนระดับปริญญาตรีที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(3), 116-133.